

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

**Кваліфікаційна
робота магістра**

**на тему: «Корейське питання» в зовнішній політиці США (2001–
2018 рр.) »**

Виконав: магістрант 2 курсу, групи 8.2910
спеціальності 291 міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії
освітньої програми країнознавство
Лановий Ярослав Володимирович

Керівник: професор кафедри всесвітньої
історії та міжнародних відносин,
професор, д.і.н.

_____ Фролов М.О.

Рецензент: завідувач кафедри всесвітньої
історії та міжнародних відносин,
доцент, к.і.н.

_____ Маклюк О.М.

м. Запоріжжя
2021 рік

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	7
1.1. Наукова розробка питання.....	7
1.2. Джерельна база дослідження.....	14
1.3. Методи дослідження	21
РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИКА США У ФОРМУВАННІ ВІЙСЬКО- ПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ В СХІДНІЙ АЗІЇ.....	24
2.1. Військово-політична присутність США на Корейському півострові...	24
2.2. Основні вектори «азійської» зовнішньої політики США наприкінці XIX – на початку XX століття.....	34
2.3. Загострення міжнародної ситуації на рубежі XX–XXI століть.....	43
РОЗДІЛ 3. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА США НА КОРЕЙСЬКОМУ ПІВОСТРОВІ В XXI СТОЛІТТІ.....	53
3.1. Сучасні американсько-південнокорейські відносини.....	53
3.2. «Північнокорейські інтереси» США.....	61
3.3. Політика США з денуклеаризації Корейського півострова.....	72
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	84

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АВФ	Азійський валютний фонд
АТР	Азійсько-Тихоокеанський регіон
ВМС	військово-морські сили
КНА	корейська народна армія
КНДР	Китайська Народно-Демократична республіка
МАГАТЕ	Міжнародне агентство з атомної енергії
НПРО	Національна протиракетна оборона
ПСА	Південно-Східна Азія
РК	Республіка Корея
СРСР	Союз Радянських Соціалістичних Республік
США	Сполучені Штати Америки

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Ключовим питанням для Північно-Східної Азії є вирішення корейської проблеми, що багато в чому залежить від співвідношення глобальних та регіональних чинників. Корейська проблема у вузькому сенсі – це міжкорейський конфлікт для вирішення якого потрібно його міжнародно-правова правове врегулювання, в широкому сенсі – це сукупність пов'язаних з Кореєю міжнародно-політичних питань.

Після закінчення корейської війни 1950–1953 років роль оточуючих наддержав в вирішенні Корейської війни та їх протиборство різко зросло. У зв'язку з чим багато дослідників розглядають корейську проблему в контексті міжнародної політики. Таким чином, всі великі держави, такі Китай, Росія, Японія, США є зацікавленими країнами і грають важливу роль у рішенні корейської проблеми. Однак, ключовим гравцем у вирішенні «корейської проблеми» є США, тому має сенс розглянути еволюцію політики США щодо Кореї протягом 2001–2018 років.

Об'єктом дослідження є зовнішня політика Сполучених Штатів Америки.

Предмет наукового дослідження становлять особливості зовнішньої політики США стосовно «корейського питання».

Мета дослідження полягає у проведенні комплексного аналізу зовнішньої політики США стосовно «корейського питання» протягом 2001–2018 років.

В роботі поставлено **дослідницькі завдання**, підпорядковані поставленій меті:

- узагальнити та проаналізувати стан розробки теми у науковій вітчизняній та зарубіжній літературі;
- проаналізувати джерельну базу та методи кваліфікаційної роботи;
- охарактеризувати військово-політичну присутність США на Корейському півострові;

- дослідити основні вектори «азійської» зовнішньої політики США наприкінці XIX – на початку XX століття;
- проаналізувати загострення міжнародної ситуації на рубежі XX–XXI століть;
- дослідити сучасні американсько-південнокорейські відносини;
- визначити «північнокорейські інтереси» США;
- охарактеризувати політику США з денуклеаризації Корейського півострова.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють 2001–2018 роки. Нижня межа пов'язана зі зміною зовнішньої політики США у зв'язку з терористичними актами на території Сполучених Штатів. Верхня межа відповідає значним зсувам у відносинах США та КНДР, які були задекларовані на саміті глав обох держав у 2018 році.

Географічні межі дослідження охоплюють територію Корейського півострова.

Наукова новизна дослідження. Основними положеннями, що визначають наукову новизну роботи є наступні: на основі наукового аналізу великої кількості опублікованих документів досліджено зовнішню політику США щодо «корейського питання»; з'ясовано історичні передумови та сучасні зацікавленості США у встановленні гегемонії в АТР; обґрунтовано сучасну політику американського уряду щодо денуклеаризації Корейського півострова.

Теоретичне та практичне значення дослідження визначається новизною отриманих результатів і полягає у можливості їх наступного застосування в наукових, навчальних та прикладних цілях: фактологічний матеріал, джерельна та документальна база дослідження можуть бути використані у ході подальшого вивчення кола проблем, охоплених даною роботою, та створення на їх основі наукових праць; окремі аспекти та положення даної роботи можуть застосовуватися при написанні навчальних посібників і підручників для середньої та вищої школи з історії Кореї та

історії міжнародних відносин, а також розробці програм, лекційних та спеціальних курсів із зазначених дисциплін.

Структура кваліфікаційної роботи магістра зумовлена її метою, завданнями та характером дослідження. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури (62 найменування). Загальний обсяг роботи – 90 сторінок, з них обсяг основного тексту – 83 сторінки.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Наукова розробка питання

Фахові наукові дослідження теорії і практики стратегії США щодо Корейського півострову беруть витoki з перших повоєнних років ХХ століття. Вивчення політики США щодо Азійсько-Тихоокеанського регіону в цілому привертало і продовжує привертати увагу дослідників. Підтвердженням тому є численні дослідження як спеціально історичного, так і політологічного спрямування. Перші ґрунтовні дослідження стратегії США в Східній Азії та Океанії почали з'являтися синхронно зародженню фундаментального інтересу американського істеблішменту до цього регіону світу.

У даному огляді стану розробленості теми магістерського дослідження у науковій літературі пропонується класифікація наукового доробку за регіональним, хронологічним та проблемним принципом. Основний акцент зроблено передусім на працях зарубіжної (в першу чергу американської) політичної аналітики та вітчизняних розробках науковців. Серед українських дослідників американістики слід відзначити в першу чергу науковців Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Зокрема, вагомим науковим доробком є дослідження відомого вченого-міжнародника професора Г. Цветкова, який заснував концептуально-теоретичні підвалини вітчизняної американістики та відповідну наукову школу [48].

Значним внеском української американістики є дослідження доцента кафедри нової і новітньої історії зарубіжних країн КНУ ім. Тараса Шевченка Н. Городньої. В роботі «Східна Азія у зовнішній політиці США (1989–2013 рр.)» здійснено ґрунтовний історичний огляд та всебічний аналіз політики США щодо країн Східної Азії. Дана робота є першою у вітчизняній науці публікацією, в якій наводиться комплексний аналіз причин посилення стратегічних інтересів США щодо регіону Східної Азії, обумовленого як глобальними, так і регіональними процесами. Авторка здійснила ґрунтовний

аналіз глобальних цілей і можливостей США щодо лібералізації торгівлі, розвитку економічної інтеграції та демократичних інститутів у країнах цього регіону, в тому числі в РК та КНДР [22].

Зовнішня політика США постбіполярного періоду, включаючи Східну Азію, привертає значну увагу вітчизняних дослідників. Це засвідчили й нещодавні наукові конференції «Американістика у вітчизняній політичній науці: концептуальні та прикладні аспекти» (Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, лютий 2012 р.), «Реструктуризація глобального простору: історичні імперативи і виклики» (Дипломатична академія України, травень 2012 р.), «Актуальні проблеми новітньої історії зарубіжних країн» (Київський університет імені Тараса Шевченка, жовтень 2012 р.), ін.). В наукових публікаціях вітчизняних дослідників основна увага приділяється проблемам американського лідерства [20; 40]; ролі США в АТР в контексті регіональної безпеки [41; 51]; американсько-китайським й американсько-японським відносинам [19; 44; 45; 50]. Аналізу Тихоокеанської стратегії Вашингтона присвячено праці С. Шергіна, Н. Баранової, Н. Франчук [16; 52]. Різні аспекти політики США в АТР проаналізовані в наукових працях автора даного дослідження [21–24]. При цьому інтеграційна складова політики США в АТР залишається переважно поза увагою вітчизняних дослідників, хоча, за аналізом впливового американського експерта Р. Хаасса, інтеграція є однією з доктринальних складових пост-біполярної зовнішньої політики США, нарівні зі сприянням демократії, гуманітаризмом і антитероризмом. Водночас Р. Хаасс зазначає, що її важливість в порядку денному різних адміністрацій відрізняється [58, с. 51–52].

Політичний, безпековий та економічний виміри сучасного етапу розвитку відносин США і Китаю досліджує фахівець Національного інституту стратегічних досліджень при президенті України Ю. Курнішова. Авторка вивчає глобальні та регіональні проблеми, що негативно впливають

на успішний розвиток двосторонніх відносин. Дослідниця також комплексно проаналізувала фактори стабілізації у відносинах між США і Китаєм [31].

Російська американістика традиційно представлена кількома політичними школами. З регіональних центрів зазначимо школи американістики та сходознавства МДІМВ(У), МДУ, Інституту США і Канади, Інституту сходознавства та Інституту Далекого Сходу РАН.

Керівник Центру корейських досліджень ІДВ РАН Олександр Жебін приходить до висновку про те, що США не планують поліпшувати відносини з КНДР з геополітичних міркувань – американцям необхідно, посилаючись на північнокорейську загрозу, зберігати військову присутність у ПСА з метою стримування Китаю, що набирає сили, та й Росії теж». Автор також вказує, незважаючи на те, що саме американці наполягали на шестисторонньому форматі переговорів з ядерної проблеми КНДР, тепер основні домовленості досягаються між двома країнами і потім про це повідомляються решта учасниць. Автор вважає, що потрібно працювати узгоджено з КНР та РК та виробляти рішення, прийнятні всіма зацікавленими країнами [27].

Провідний науковий співробітник Центру корейських досліджень Інституту Далекого Сходу РАН Костянтин Асмолов, у статті «Ядерна пауза» називає кілька причин, що підштовхнули КНДР до поновлення ядерної програми [15].

Андрій Ланьков, професор Сеульського державного університету, упевнений, що Кім Чен Ір ніколи не збирався відмовлятися від ядерної програми, оскільки він нічого від цього не виграє, а програє у будь-якому випадку. Помилкою американців є, на його думку, і угода між США та КНДР, оскільки це ще раз підтвердило, як безвідмовно діє «ядерний шантаж». Як і К. Асмолов, А. Ланьков не вважає, що вибори президента в США якось вплинуть на хід вирішення північнокорейської ядерної проблеми, але, на його думку, Кім Чен Іру більше хочеться бачити Маккейна в ролі

президента, оскільки він відповідатиме тому американському образу, який прописаний у північнокорейських підручниках [32].

Андрій Кисляков у своїй статті називає КНДР «ядерним подразником» та доводить, що у військовому відношенні Північна Корея не становить загрози.

Зовсім іншої думки дотримується Володимир Євсєєв, старший науковий співробітник Центру міжнародної безпеки Інституту світової економіки та міжнародних відносин РАН. У своїй статті «Ракетно-ядерний щит двох ізгоїв» він послідовно доводить, що Північна Корея та Іран поєднали зусилля для створення передового ракетного потенціалу. Перше, КНДР є «де-факто ядерною державою». Друге, через обмежені зв'язки із зовнішнім світом вони зацікавлені один в одному. І третє, він вважає, що ці країни узгоджують свої дії, зокрема, у випробуваннях ракет. Автор приходиться до висновку, що шляхом посилення експортного контролю можна перешкодити співпраці двох країн з метою забезпечення безпеки [26].

Алла Ярошинська, аналізуючи історію «угод» Північної Кореї із зовнішнім світом, висуває припущення, що запуски ракет та всі наступні заяви північнокорейського керівництва є не що інше як «весняний «сплеск» активності північнокорейського керівництва по «подальшому посиленню можливостей ядерного стримування» [53].

Можна сказати, що російські дослідники висловлюють різні, іноді протилежні думки щодо діяльності нових адміністрацій. Так, наприклад, деякі автори говорять про те, що південнокорейський лідер Лі Мен Бак посилює ситуацію своїми різкими заявами на адресу Півночі, що, до речі, вже підтвердилося в середині січня 2010 року, коли Північна Корея виключила Південну з-поміж партнерів з переговорів. Інші, навпаки, вважають, що президент Лі, позбавивши Північ «донорської допомоги», що регулярно надходила від уряду Му Хена, змусив жителів півночі погодитися на діалог зі світовим співтовариством.

Політика Барака Обама також сприймається неоднозначно. З одного боку, він на відміну від свого попередника більш тактовно реагує на витівки північнокорейського керівництва, що дозволяє одним говорити про новий підхід до вирішення ядерної проблеми на Корейському півострові. З іншого боку, у його діях немає нічого нового – він також виступає за накладення санкцій і не поспішає перейти до мирного діалогу.

В американських наукових дослідженнях вивчення особливостей політики США щодо регіону було та є одним із провідних напрямів досліджень. Це обумовлено тим, сам регіон, традиційно займав одне з ключових місць серед зовнішньополітичних пріоритетів Вашингтону. Відзначимо як спільний знаменник підходу до американської аналітики проблеми, що традиційно американські наукові історичні та політологічні дослідження завжди вказували на необхідність активної політики США у вирішенні корейського питання.

Найбільш збалансований та багатовимірний підхід у США до «корейського питання» належить великому американському досліднику сучасної Кореї Уільяму М. Дреннану. У статті «Prospects and Implications of Korean Unification» він підкреслює необхідність активної політики США щодо врегулювання проблеми. Він закликав відмовитись від методології односторонніх вииграшів і вибудовування концепції пріоритету лише «своїх» стратегічних інтересів, вказавши, що мета США полягає «не в тому, щоб підтримувати режим або систему на Півночі, не в тому, щоб сприяти його краху, але США поділяють встановлену Південною Кореєю мету пошуку керованого та мирного процесу змін, що приведуть до возз'єднання Кореї, миру та стабільності в регіоні. Він також підкреслює, враховуючи необхідність відповіді на постійні обвинувачення з боку КНДР, що США не прагнуть увічнити поділ півострова [55].

Відомий дослідник-корейст М.Т. Фітцпатрік, колишній співробітник американського посольства в Сеулі, розглядає об'єднання Кореї як «неминучий процес, який обумовлений тим, що це один народ, із загальною

корейською історією, народ із сильним почуттям патріотизму». Загалом у його статті роз'яснюються офіційні позиції США щодо проблеми, наводяться аргументи, чому США та Японія підтримують та вітають возз'єднання Кореї [57].

Американські дослідники Джонатан Д. Поллак та Лі Чхун Мін у книзі «Preparing for Korean Unification: Scenarios and Implications» наголошують, насамперед, на необхідності активної ролі США, армії США у рішенні корейської проблеми як гаранта стабільності як у цьому (АТР) регіоні, так і в усьому світі [61].

Тим не менш, в останнє десятиліття в американській науці проблеми об'єднання Кореї сформувався вже новий підхід, що спирається на дуже критичну оцінку ролі США у врегулюванні проблеми. Це характеризує демократизацію корейського питання, відхід від методології пріоритету «стратегічних інтересів США в регіоні», вихід на ширший і всебічний аналіз і рівень наукового дискурсу, що передбачає необхідність узгодження інтересів усіх ключових політичних антрепренерів.

Новий науковий погляд пов'язаний з Селігом Харрісоном, який у своїй фундаментальній праці «Korean Endgame: A Strategy for Reunification and the US. Disengagement» зробив висновок: заради возз'єднання Кореї необхідно докорінно переглянути політику США з корейської проблеми. Звідси видатний вчений-корейст робить конкретну та радикальну пропозицію щодо вирішення цієї проблеми – «вихід США з гри» (або мінімізувати роль США у справі об'єднання Кореї) [59].

Таке розуміння ролі США у вирішенні корейського питання як таких, що перешкоджають возз'єднанню, пов'язане з його висновками про сучасну ситуацію на Корейському півострові, які зведені до наступного:

по-перше, участь США в переговорах, загалом у вирішенні корейського питання, вже об'єктивно породжує жорстку протидію на Півночі, крім того, і на Півдні простежуються явно антиамериканські настрої;

по-друге, Північна Корея, володіючи міцною ідеологічною основою і жорсткою керованістю, вже проводить якусь лібералізацію та реформи; поступово розвиваючи співпрацю з Південною Кореєю; звідси випливає, що корейські держави самостійно досягнуто возз'єднання – колапсу Північної Кореї, і, відповідно, поглинання її Півднем не буде [59].

Інший американський дослідник, професор Мартін Харт-Лендсберг книзі «Division, reunification and US foreign policy» (1998), оцінюючи роль США у вирішенні корейського питання, підкреслює, що при прийнятті рішень щодо корейського питання, Сполучені Штати керуються насамперед своїми національними інтересами. Додамо, Мартін Харт-Лендсберг оцінює США як одних з відповідальних за розділ Кореї, за генезу корейського питання [60].

В цілому, в результаті дискурсу, одним з першорядних питань, що хвилюють американських дослідників, виступив питання про можливі позитивні та негативні наслідки об'єднання Кореї для США, а також для інших країн регіону.

За редакцією відомих американських сходознавців Ніколаса Еберштадта та Річарда Дж. Еллінгса побачив світ збірка «Korea's Future and the Great Powers», в якому докладно висвітлено проблему об'єднання Кореї у взаємозв'язку з концепціями об'єднання, розробленими в інших країнах [56].

Американські дослідники корезнавці-економісти Чарльз Вольф, Каміль Акрамов, Маркус Ноланд, використовуючи економічні методи дослідження, економічні розрахунки необхідних витрат, виявили «ціну питання», і на цій новій парадигмі наукового пошуку вибудовують концепцію вирішення корейського питання, що ґрунтується на поступовій модернізації північнокорейської системи, економічні перетворення в КНДР.

Зазначимо, що слідом за корезнавцями-економістами Селіг Харрісон рішення корейської проблеми бачить також у лібералізації, загалом модернізації північнокорейської системи. Більше того, на його думку, цей процес уже триває і він уже необоротний.

Майкл Робінсон також вказує на зміни в КНДР, зазначаючи, що «Північна Корея вже відходить від соціалістичної економіки, від системи суворого суспільного контролю», хоча і не виділяє незворотність процесу лібералізації або демократизації [62].

Джонатан Д. Поллак та Лі Чхун Мін у книзі «Preparing for Korean Unification: Scenarios and Implications» висувають та обґрунтовують чотири концепції – чотири сценарії об'єднання Кореї: 1) мирне об'єднання через інтеграцію; 2) колапс та абсорбція; 3) об'єднання через воєнний конфлікт; 4) зовнішня інтервенція. Оцінюючи можливі наслідки кожного з них, вони виділяють перший сценарій – через інтеграцію [61].

Загалом, в американській політичній думці розроблено загальне бачення вирішення проблеми корейського питання: возз'єднання має бути здійснено шляхом лібералізації, поступової інтеграції північнокорейської економіки, і в цілому модернізація цією північнокорейської системи. Особливістю американських досліджень проблеми об'єднання Кореї є в цілому негативне ставлення американських авторів до ролі США в вирішенні цієї проблеми, їх критичне ставлення до зовнішньої політики і ролі власної країни – Сполучених Штатів.

Таким чином, можна констатувати, що незважаючи на наявність певного доробку наукових досліджень з проблем вирішення «Корейського питання» в зовнішній політиці США, у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі, існує певний брак досліджень. Враховуючи той факт, що в українській політології міжнародних відносин Азійсько-Тихоокеанський напрям зовнішньої політики США мало досліджений взагалі та у світлі актуалізації «корейського питання», існує потреба проведення комплексного дослідження проблеми.

1.2. Джерельна база дослідження

У рамках даної магістерської роботи вивчення змісту зовнішньої політики США криз призму вирішення «корейського питання» було здійснено на основі залучення широкої та різнобічної джерельної бази.

Всі джерела, використані в ході дослідження, можна розділити на такі основні групи: (1) міжнародні нормативно-правові акти; (2) національні нормативно-правові акти; (3) інавгураційні промови (4) документи і матеріали державних органів влади; (5) статистично-довідникові матеріали; (6) джерела особового походження та інші. Розглянемо їх детальніше.

В якості джерельної бази в роботі були використані договори між США та Кореєю, інавгураційні промови президентів США та РК, виступи президентів Сполучених Штатів на Асамблеї в ООН, резолюції ООН, а також мемуарні джерела, крім того важливим джерелом є офіційне серійне видання: «Зовнішні відносини США» (*Foreign Relations of the United States*), яке підготовлено історичним відділом (*Office of the Historian*).

Особлива група джерел міжнародні нормативно-правові акти, метою створення цих документів є регулювання міждержавних відносин, встановлення норм і правил поведінки на міжнародному рівні. Договір між США та Кореєю 1882 року (*The 1882 US and Korea Treaty*) передбачав мир, дружбу та взаємні комерційні вигоди між країнами. Договір складався із десяти статей, у першій з яких наголошувалося, що «король обраних і президент Сполучених Штатів будуть ставитися один до одного на умовах повної рівності і громадяни двох націй підтримуватимуть постійні дружні відносини». В разі ж, якщо інші країни вчинять несправедливо або образливо щодо однієї з країн, інша має стати на її захист та підтримати, або виступити в якості посередника з метою збереження миру [12]. Проте, невдовзі США порушили умови договору, підписавши американо-японську угоду, внаслідок якої Корея стала колонією Японії (29 липня 1905 р.).

Наступним джерелом при дослідженні зовнішньої політики США стала інавгураційна промова американського президента Гаррі С. Трумена. У своїй промові президент Сполучених штатів дав чітко зрозуміти, що після війни у світі панує несправедливість і пригноблені країни «як ніколи очікують від Сполучених Штатів доброї волі, сили та мудрого лідерства». В той же час

було зазначено, що цій меті на заваді стоїть фальшива філософія – комунізм, поширення якого необхідно зупинити. До програми миру і свободи Г. Трумен включив зміцнення волелюбних націй проти небезпек агресії через низку спільних угод, покликаних посилити безпеку Північноатлантичного регіону [6].

Доктрина зовнішньої політики Дж. Буша була сформульована у документі «Нова стратегія безпеки США» та оприлюдненій 20 вересня 2002 року на Генеральній Асамблеї ООН. Основна увага президента була спрямована на терористичні акти у США 11 вересня 2001 року та боротьбу із режимом Саддама Хусейна. «Якщо ми виконаємо свої обов'язки, якщо ми подолаємо цю небезпеку, ми можемо досягти зовсім іншого майбутнього. Народ Іраку може позбутися свого полону. Одного дня вони можуть приєднатися до демократичного Афганістану та демократичної Палестини, надихаючи на реформи в усьому мусульманському світі. Ці країни можуть показати своїм прикладом, що чесний уряд, повага до жінок і велика ісламська традиція навчання можуть перемогти на Близькому Сході та за його межами. І ми покажемо, що обіцянку Організації Об'єднаних Націй можна виконати в наш час».

Згідно з доктриною, керівництво США присвоює собі право на превентивні акції проти країн – потенційних агресорів з метою усунення загрози для США та їхніх союзників, аж до зміни в них політичних режимів [7].

У 2008 році президентом Республіки Корея став Лі Мен Бак. У своїй інавгураційній промові він вказав, що його адміністрація розвиватиме дружні зв'язки зі США, зміцнюватиме стратегічний союз і водночас, укріплюватиме співпрацю з Японією, Китаєм, Росією [3].

Під час офіційного візиту Лі Мен Бака у США 16 червня 2009 року був прийнятий спільний документ «Бачення майбутнього союзу між РК і США», згідно з яким сторони вирішили створити на трьох рівнях, а саме на Корейському півострові, в АТР і у світі «всеосяжний стратегічний союз»,

який буде поглиблювати і торгово-економічні відносини між США і РК, на основі принципів свободи, демократії та ринкової економіки; підкреслюється, що об'єднання півострова має відбуватися мирним шляхом; буде висунуто вимогу, щоб Північна Корея повністю, з можливістю перевірки відмовилася від своїх ядерних і ракетних проектів; спільно боротися з тероризмом, розповсюдженням зброї масового знищення та іншими глобальними викликами [10].

У січні 2012 року Б. Обама проголосив нову стратегію зовнішньої політики США «Підтримка глобального лідерства США: пріоритети для XXI століття». Доктрина передбачала зменшення чисельності американських збройних сил, в тому числі на Корейському півострові, в той же час планувалася концентрація бюджетних ресурсів на розвиток супутників та безпілотних літаків.

Документом також були структуровані стратегічні завдання збройних США щодо захисту національних інтересів: 1. Боротьба з тероризмом і нерегулярними збройними формуваннями. Головною метою визначалось знищення Аль-Каїди і недопущення того, щоб Афганістан знову став притулком для цієї організації. Проте військова присутність США в Афганістані скорочується, і боротьба продовжиться в інших регіонах; 2. Стимування агресії. Вашингтон відмовляється від концепції одночасного ведення «двох великих війн» в різних регіонах світу (як це було при попередніх президентах). Замість цього військово будівництво та планування виходитимуть із завдання ведення «однієї великої війни» та «запобігання другій потенційній війні» – концепція, отримала назву «півтори великих війн»; 3. Проектування сили незалежно від спроб противника перешкодити виконанню завдань ЗС США шляхом асиметричних дій (наприклад створення перешкод розгортанню американських сил на віддаленому театрі військових дій, зв'язку, доступу США до військової інфраструктури за кордоном тощо); 4. Протидія поширенню і застосуванню ЗМЗ. Це передбачає не тільки продовження програми Нанна-Лугара зі скорочення ядерних

озброєнь, але також операції по виявленню, моніторингу, супроводу, перехопленню бойових частин або компонентів ЗМЗ, знищення технічних засобів для їх виробництва. 5. Ефективні дії в кіберпросторі і в космосі. 6. Підтримка ефективного ядерного стримування. Як підкреслюється в документі, США потребують ядерного арсеналу, поки існує ядерна зброя. Однак цілі політики стримування можуть бути досягнуті меншим ядерним потенціалом, що передбачає не тільки оптимізацію запасів ядерної зброї, але і деяке зниження його значущості в рамках стратегії національної безпеки; 7. Забезпечення внутрішньої безпеки США та підтримка цивільної влади; 8. Забезпечення стабілізуючої присутності. Незважаючи на скорочення ЗС та їх фінансування, США мають намір продовжити виконання всіх зобов'язань перед союзниками і партнерами: ведення операцій за кордоном, спільні маневри, своєчасна ротація сил, розквартированих за кордоном; 9. Здійснення стабілізаційних і протиповстанських операцій. За необхідності США проводитимуть і власне військові операції, але надалі ці операції зі стабілізації будуть мати обмежений за масштабами і тривалості характер; 10. Проведення гуманітарних, рятувальних та інших операцій.

Таким чином, у документі йдеться про переорієнтацію політики США в АТР, зокрема згортання військової присутності в окремих регіонах та посилення американських сил на Тихому океані. Також проголошено курс на посилення системи ПРО; зміцнення військових баз на о. Гуамі на Окінаві. Посилення військової потужності американських сил планувалося також здійснити за рахунок збільшення військової допомоги союзникам в регіоні [11].

Такий «зсув» зовнішньої та оборонної політики США в сторону АТР привернув увагу у світі. Практично протягом 70 років після завершення Другої світової війни оборонна та превентивна зовнішня політика США була зосереджена в Європі (протистояння з СРСР часів «холодної війни»). Відтепер вперше основна увага зовнішньої політики США була прикута до Азії. Це практично означало, що США основним своїм противником

визнають КНДР. І хоча офіційних заяв з цього приводу не було, навпаки США наголошують на партнерстві з Китаєм, проте даний «зсув» оборонної політики визначає можливість переходу стосунків від партнерства до протистояння.

Серед використаних матеріалів важливе значення мають виступи лідерів держави у ЗМІ, а саме звернення президентів по телебаченню, через мережу Інтернет. Для нас становлять інтерес промови, в яких розкривалися проблеми міжнародних відносин у регіоні. Так, 28 вересня 2015 р., президент США Б. Обама виступив з промовою на 70-й сесії Генеральної асамблеї ООН, в якій представив своє бачення регіональних та глобальних проблем світу і відповідно позицію США щодо їх вирішення.

У своїй промові американський лідер окремо підкреслив, що глобальне співробітництво для вирішення світових проблем – першочергова необхідність. Інакше, зазначив глава Білого дому, існує ризик «повернення в більш темні часи роз'єданого світу». «Ми розуміємо, що США не можуть вирішити світові проблеми самотужки. Ми не досягнемо успіху, якщо ми не будемо співпрацювати з іншими державами», – підкреслив президент США Б. Обама. Основними загрозами світовій стабільності були окреслені: сирійська проблема, іранська ядерна програма та Ісламська держава Іраку та Леванту (ІДІЛ).

Разом з тим, у своїй промові лідер США Б. Обама основним інструментом вирішення міжнародних проблем проголосив дипломатію, хоча і підкреслив: «Наша країна володіє могутніми збройними силами, і ми не змусимо своїх союзників і друзів чекати захисту, навіть якщо це вимагатиме застосування сили в односторонньому порядку» [10].

Внаслідок ядерних випробовувань в КНДР у 2017 році 11 вересня 2017 року було прийнято резолюцію Ради Безпеки ООН 2375 (2017) про введення додаткових санкцій проти Північної Кореї, що обмежували експортні та імпорتنі можливості Пхеньяну.

В резолюції підкреслюється важливість того, щоб КНДР реагувала на інші питання безпеки та гуманітарні питання, які викликають занепокоєння у міжнародного співтовариства, і висловлюється глибоке занепокоєння тим, що КНДР продовжує розробляти ядерну зброю та балістичні ракети, відволікаючи при цьому вкрай необхідні ресурси, які можна було б спрямувати задоволення наявних в народі КНДР серйозних потреб. ООН засудили найрішучішим чином ядерне випробування, проведене КНДР 2 вересня 2017 року.

Резолюція передбачала, що всі держави-члени ООН повинні заборонити пряме або непряме постачання, продаж або передачу КНДР усіх видів конденсату та газоконденсатних рідин, всіх продуктів переробки нафти, сирової нафти. Корейській Народно-Демократичній Республіці забороняються прямі чи непрямі поставки текстильних виробів (включаючи, зокрема, тканини та напівфабрикати та повністю готові швейні вироби). Крім того, жодна держава-член не повинна надавати дозволів на роботу громадянам КНДР у межах своєї юрисдикції у зв'язку з допуском на свою територію. Держави мають заборонити відкриття та забезпечення функціонування всіх – як нових, так і існуючих – спільних підприємств чи кооперативних організацій з юридичними чи фізичними особами КНДР своїми громадянами або на своїй території, так само як і діяльність усіх таких структур незалежно від того, чи діють чи вони на користь або від імені уряду КНДР.

В політичному аспекті ООН заявили про свою підтримку шестисторонніх переговорів, закликали до їх поновлення та підтвердили, що підтримують зобов'язання, сформульовані у Спільній заяві Китаю, КНДР, Республіки Корея, Російської Федерації, Сполучених Штатів та Японії від 19 вересня 2005 року, включаючи зобов'язання, що передбачають, що метою шестисторонніх переговорів є денуклеаризація Корейського півострова мирним шляхом, що піддається перевірці, що Сполучені Штати та КНДР повинні поважати суверенітет один одного та мирно співіснувати

В резолюції було підтверджено важливість підтримки миру та стабільності на Корейському півострові та у всій Північно-Східній Азії загалом заявляє про свою прихильність до мирного, дипломатичного та політичного врегулювання ситуації [4].

Також в роботі були використані джерела особового походження, зокрема «Японський щоденник» Марка Гейна. Марк Гейн (справжнє ім'я Марк Юліус Гінсбург) американський журналіст, який народився в Маньчжурії в єврейській родині, що іммігрувала з Росії до Китаю. Він був постійним співробітником низки великих видань, піддавався судовому переслідуванню за публікації.

«Японський щоденник» – це дорожні нотатки про побачене в період з 5 грудня 1945 по 21 грудня 1946 (невеликі записи 1947 і 1948 р. носять переважно резюмуючий характер), це ряд нарисів на політичні теми. Автор описує свої зустрічі, з представниками адміністрації окупаційних військ, членами уряду та парламенту Японії, головами партій та профспілковими лідерами, ділками, робітниками, селянами та повіями, націоналістами та військовими злочинцями. Поряд з Токіо, Гейн, відвідує інші японські префектури, міста та села, спопелену Нагасаки, а також Корею [1].

Таким чином, джерельна база роботи є достатньо репрезентативною для проведення комплексного аналізу зовнішньої політики США щодо «корейського питання».

1.3. Методи дослідження

Вивчення історичних фактів ґрунтується на основоположних принципах історизму, об'єктивності та всебічності. Своєрідними правилами для дослідника є послідовне дотримання всіх цих принципів, що також виступає гарантом правдивого висвітлення будь-якої історичної проблеми. Зазначені принципи реалізувалися через конкретні методи наукового дослідження: загальнонаукові (аналіз, синтез, логічний) та історичні (порівняльно-історичний, ретроспективний, хронологічний).

Такі загальнонаукові методи, як аналіз та синтез передбачають розкладання об'єкту на логічні частини, їх дослідження, і в результаті за допомогою методу синтезу створення загальних висновків. Аналіз і синтез здійснюється як на рівні окремих джерел, так і їх сукупностей. На рівні окремих джерел кожне спочатку сприймається як цілісний феномен, потім для глибшого вивчення воно розкладається на частини, а потім, на новому рівні знання, розглядається як цілісність. Аналіз і синтез застосовують до джерела й до комплексу джерел як до певної системи, що має свої системні, інтегративні якості. Так, методи аналізу і синтезу були використанні під час аналізу окремих фактів зовнішньої політики США та реакції на неї РК та КНДР, аби узагальнити ставлення США до «корейського питання».

Логічний метод передбачає дослідження структури, сутності явища на конкретному проміжку часу та висвітлення конкретних зв'язків і закономірностей в конкретному явищі. Логічний метод безпосередньо в даному дослідженні дозволив визначити особливості взаємин між США, РК та КНДР та іншими країнами АТР, які і складають політичну атмосферу навколо «корейського питання».

Важливу роль у дослідженні відіграли порівняльний та ретроспективний методи. Порівняльно-історичний метод (компаративний аналіз) полягає у зіставленні явища, що вивчається, з йому подібними у плані зовнішньої схожості та внутрішнього змісту. Зіставлення необхідні тому, що у різних явищах проявляються загальні тенденції, які відображаються повному у вже відомих в історії типових явищах. Метод ґрунтується на подібності та типовості процесів і явищ. Саме цей метод дозволяє виділити одиничне та загальне, на окремих етапах розвитку. Порівняльний метод дав змогу виокремити побачити прагнення США у двосторонніх відносинах між РК та двосторонніх відносинах з КНДР.

Хронологічний метод дає можливість розглядати явища та події у часовій послідовності, у постійному русі, у змінах. У даній роботі

використовувався хронологічний метод для дослідження трансформацію зовнішньої політики США стосовно РК та КНДР протягом XX–XXI століть.

Отже, при дослідженні зовнішньої політики США щодо «корейського питання» автор використовував принципи та методи, які складають групи загальнонаукових та спеціально наукових методів.

Таким чином, науковий доробок вивчення зовнішньої політики США по відношенню до «корейського питання» представлений роботами вітчизняних науковців, істориків Російської Федерації та США. Окремі роботи присвячені певним періодам відносин США, РК та КНДР, або окремим питанням таким, як денуклеаризація Корейського півострова, об'єднання двох Кореї, економічне співробітництво США, РК та КНДР, способи впливу США на РК та КНДР та ніші. Проте, на сьогодні немає комплексного дослідження зовнішньої політики США по відношенню до «корейського питання» протягом 2001–2018 років.

Дослідження ґрунтується на значній джерельній базі, яка представлена договорами між США та Кореєю, інавгураційними промовами президентів США та РК, виступами президентів Сполучених Штатів на Генеральній Асамблеї ООН, резолюціях ООН та джерелах особового походження.

Також при дослідженні зовнішньої політики США щодо «корейського питання» було використано принципи та методи, які складають групи загальнонаукових та історичних методів.

РОЗДІЛ 2

ПОЛІТИКА США У ФОРМУВАННІ ВІЙСЬКО-ПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ В СХІДНІЙ АЗІЇ

2.1. Військово-політична присутність США на Корейському півострові

Зацікавленість США Кореєю вперше була помічена ще у 60-х роках XIX століття. Так, після інтервенції проти феодальної Кореї, США 22 травня 1882 року уклали з Кореєю «корейсько-американський договір», у першій статті якого було зафіксовано: обидві сторони повинні допомагати одна одній у разі, якщо інші країни спровокують нерівноправний та образливий інцидент [12]. Проте, невдовзі, порушуючи умови договору, США вступили в перемовини з Японією, внаслідок чого Корея стала японською колонією за таємною угодою 29 липня 1905 року у Токіо між військовим міністром США У. Тафтом та прем'єр-міністром Японії Кацуруо [30, с. 2].

Проте, Японія не дотримала своїх зобов'язань перед США і 8 грудня 1941 року вона здійснила раптовий напад на Перл-Харбор – базу ВМС США на Гавайських островах. Так почалися тихоокеанські кампанії. У січні 1942 року Японія розірвала всі договори, укладені зі США, здійснила наступальну операцію на Філіппінах і захопила ці острови, незважаючи на те, що за «угодою Кацури-Тафта» вона гарантувала Сполученим Штатам перетворення Філіппін на їхню колонію. Між США та Японією розпочалася війна, внаслідок чого США переглянули в тому числі і свою політику щодо Кореї. До цього моменту США вважали Корею однією із складових частин японської імперії. Тепер їм довелося «визнати» незалежність Кореї. З 22 по 27 листопада 1943 року США провели у Єгипті переговори з У. Черчіллем і Чан Кайші, в результаті яких було опубліковано Каїрську декларацію, за якою країни задекларували прагнення зробити Корею вільною та незалежною державою [30, с. 3].

США розуміли, що перемогти Японію самотужки не вийде, тому прийняли рішення залучити СРСР. Після нападу Японії на Перл-Харбор США через радянського посла у Вашингтоні звернулися до Радянського Союзу з проханням взяти участь у війни проти Японії. Оскільки на ой момент німецькі війська були під Москвою, СРСР змушений був відмовитись. Радянський Союз висловив готовність взяти участь у війні з Японією, коли стала очевидною перемога над Німеччиною. 11 лютого 1945 року в Ялті було укладено таємну угода між керівниками трьох країн – СРСР, США та Великобританію з питання участі СРСР у війні з Японією [30, с. 6].

Радянські війська успішно вели наступ, що, в свою чергу, насторожило США, оскільки американські війська були надто далеко від Корейського півострова, щоб прийняти капітуляцію Кореї та Японії. США відчайдушно розробляли план перемовин з СРСР, яким став план «38 паралель північної широти», що тепер ділить Корейський острів навпіл. Справа в тому, що тоді саме по 38 паралелі були розділені зони командування японськими окупаційними військами у Кореї [30, с. 10]. Радянське керівництво повністю погодило план.

2 вересня 1945 року на лінкорі ВМС США «Міссурі», що стояв на якорі в Токійській затоці, відбулася церемонія підписання акта капітуляції Японії. Того ж дня генерал Макартур видав «загальний наказ №1», в якому говорилося: японські війська, що знаходяться в Маньчжурії, на території Кореї на північ від 38-ї паралелі, на Сахаліні та Курильських островах, повинні здатися головнокомандувачеві радянськими військами на Далекому Сході, а японські війська, що знаходяться на основній території Японії та на прилеглих до неї численних малих островах, а також на території Кореї на південь від 38-ї паралелі і на Філіппінських островах, – командувачу сухопутними військами США у тихоокеанському регіоні [30, с. 12].

В результаті Корея опинилася розділеною на дві частини, що спричинило її розкол, який триває досі, тобто вже понад півстоліття.

США надавали великого значення Кореї в якості свого плацдарму, адже якщо мати на Корейському півострові аеродроми для базування тактичної авіації, то з військової точки зору це означає, що всі райони Далекого Сходу виявляться в радіусі її дії. Тому, дійсно, Корея була дуже важливою у військово-стратегічному плані.

Крім того, американці не хотіли, щоб війська СРСР брали участь в окупації Японії. Адже тоді як країна-переможець Радянський Союз зможе претендувати на участь у післявоєнному управлінні Японією. На цей випадок США були готові поступитися СРСР «38-ю паралеллю північної широти» в обмін на односторонню окупацію Японії. Тобто, «38 паралель північної широти», запропонована США, була для них у протиборстві з Радянським Союзом свого роду предметом торгу для досягнення своєї мети – односторонньої окупації Японії [30, с. 15].

Таким чином, у грудні 1945 року СРСР та США підписали договір про тимчасове управління, після чого сформували окремі уряди на півночі та півдні країни. Проте суперництво між колишніми союзниками з антигітлерівської коаліції не дозволило діяти, зважаючи на інтереси звільненої Кореї. І. В. Сталін прагнув не допустити використання Корейського півострова як плацдарму для агресії проти Радянського Союзу, підтримуючи комуністів Північної Кореї на чолі з Кім Ір Сеном. Для США ж було небажаним посилення впливу СРСР у регіоні, особливо в умовах холодної війни, що набирала обертів, і на півдні півострова було створено проамериканський уряд, який очолив Лі Син Ман. Обидві корейські держави сприйняли поділ нації як трагедію, але пошуку компромісу для відновлення єдиної держави перешкоджало суперництво СРСР та США, які за допомогою ідеологічної пропаганди, виходячи з власних інтересів, активно підштовхували корейський народ до громадянської війни [30, с. 8].

Американський кореспондент Марк Гейн, який перебував у 1946 році у Сеулі, зазначав: «Ми не були армією-визволителькою. Ми прийшли сюди для окупації Кореї та щоб наглядати над корейським народом, кориться він

умовам капітуляції чи ні. З першого дня висадки ми діяли, вважаючи корейський народ ворогом» [1, с. 166].

Прийнявши капітуляцію Японії, американське керівництво повністю залишило на місцях попередню адміністрацію японських чиновників для збереження адміністративного порядку. Це викликало у південнокорейського населення вибух гніву. Американці звільнили японських чиновників, а їх місце зайняла американська військова адміністрація. Так у населення Південної Кореї зародилася недовіра до США, її прагнень «допомогти» корейському народу [30, с. 23].

Крім того, американська адміністрація грубо порушувала права людини та право на самовизначення корейців. Зокрема, всі газети, політичні партії та громадські організації, що виступали за об'єднання Кореї, піддавалися терору. У провінції скрізь висіли плакати із закликами «проти возз'єднання», «проти мандатного правління». І все це коштом американської військової адміністрації [30, с. 24]. Так розпалювалася ворожнеча між розподіленим народом.

Насправді Корея не була країною-агресором, не була й переможеною у війні. З відродженням від японської військової окупації їй, природно, їй мали бути надані права суверенної, незалежної держави. Проте США від початку були проти незалежності Кореї і бачили у встановленні свого панування над усім півостровом ключ до реалізації своєї далекосхідної політики.

Під тиском США в ООН прийняли рішення про створення «тимчасової комісії ООН з Кореї». Потужна хвиля протесту північнокорейців не дозволила «комісії» ступити на північнокорейську землю. Південнокорейці ж з перших днів прибуття «комісії» до Південної Кореї розпочали масові виступи протесту [30, с. 46]. 10 травня США, не зважаючи на спільну волю корейського народу, що провели в Південній Кореї «сепаратні вибори». За два тижні напередодні виборів кількість американських військових в Південній Кореї збільшилася вдвічі. Патріоти та жителі Південної Кореї потрапили під американський терор та фізичні розправи. Американські

солдати та місцеві поліцейські багнетами та палицями гнали людей до урн для голосування. «Інакодумців» лякали побоями та стріляниною [30, с. 52].

В результаті виборів Лі Син Ман став «президентом» Південної Кореї. 15 серпня було проголошено утворення Республіки Корея та «передано» владу від американської військової адміністрації новому уряду. Лінія по 38-й паралелі північної широти, проведена в 1945 році американцями на карті Кореї для визначення рубежів відповідальності за роззброєння японської армії, перетворилася на лінію поділу Корейського півострова [30, с. 54].

В 1950 році розпочалася Корейська війна (25 червня 1950 – 27 липня 1953). Війна почалася за вказівкою США навалом лісинманівської армії. Проте США змусили ООН затаврувати «агресором» КНДР. І одразу на корейський фронт було перекинуто багатонаціональні коаліційні сили на чолі з американськими, у касках «військ ООН». Командування силами ООН у Кореї було засновано резолюцією 84 Ради Безпеки ООН у 1950 році для надання військової допомоги Південній Кореї у Корейській війні. Після закінчення військових дій солдати підрозділів відповідальні за контроль на демаркаційній лінії з південної сторони, вони ж фіксують і контролюють всі переміщення через кордон двох Кореї з боку Республіки Кореї [47, с. 59].

США розраховували на швидку перемогу, проте армія КНДР завдавала серйозні удари нападникам. 27 липня 1953 року США визнали свою поразку у війні. «Командувачу військ ООН» М. Кларку довелося підписати Угоду про перемир'я у Кореї [30, с. 77].

Щодо Угоди про перемир'я в Кореї, то було досягнуто домовленості, що протягом трьох місяців після його укладення має бути скликана політична нарада на вищому рівні та прийняті необхідні заходи щодо забезпечення миру. Але з вини США ця домовленість не була здійснена, система перемир'я досі не замінена системою міцного миру, а стан перемир'я триває довгі роки. Подібного прецеденту у світовій історії перемир'я просто немає [30, с. 79].

Проте американців не влаштував пункт «Г» 13 статті мирної угоди, за яким: «Забороняється додаткове ввезення до Кореї через її межі бойових літаків, бронетранспортерів, зброї та боєприпасів; зруйновані та пошкоджені або втрачені за час перемир'я бойові літаки, бронетранспортери, зброя та боєприпаси можна замінити новими, до того ж ідентичними за технічними характеристиками та однаковими за асортименту, за принципом віч-на-віч» [30, с. 88].

Даний пункт мирної угоди став бар'єром, що перешкоджав американцям нарощувати озброєння у Південній Кореї. Натомість в планах американського уряду було: по-перше, за допомогою ООН узаконити нарощування збройних сил у Південній Кореї; по-друге, забезпечити армію Республіки Корея сучасною зброєю; по-третє, передати армії Республіки Корея сучасну зброю за допомогою країн-учасниць Корейської війни.

17 червня 1957 року США провели переговори з країнами-учасницями Корейської війни та 21 червня відкрито повідомили Комісії з військового перемир'я про свою відмову від дотримання пункту «Г» 13 статті Угоди про перемир'я у Кореї. З цього моменту США почали відкрито реалізувати програму нарощування озброєнь у Південній Кореї, яку вони доти здійснювали таємно [30, с. 89].

Стратегія управління корейським конфліктом ще у роки «холодної війни» стала виявлятися у зовнішній політиці США. У цей період підхід американської дипломатії до ситуації на Корейському півострові будувався на прагматичному принципі «розділяй і володарюй». Відповідно до цього принципу американська політика на Корейському півострові була спрямована на збереження певної напруженості у відносинах між КНДР і РК, що мало виправдовувати американську військову присутність на півдні Кореї [32, с. 110].

США безперервно здійснювали різного роду ворожі акції та військові провокації проти КНДР. У 50-ті роки вони носили переважно розвідувальний характер. А у 60-ті роки стали більш войовничими та зухвалими. Через

підступи США відбулися такі конфлікти: інцидент із озброєним шпигунським кораблем «Пуебло» (23 січня 1968), інцидент з великим розвідувальним літаком «IC-121» (квітень 1969), «інцидент у Пханмунчжомі» (18 серпня 1976), «інцидент із перестрілкою у Пханмунчжомі» (23 листопада 1984) та інші [30, с. 90].

Водночас американська політика була достатньо гнучкою. З одного боку, не створювалося перешкод багатьом акціям Північної Кореї, що загрожували безпеці Південної Кореї. З іншого боку цілеспрямованість американської політики «управління конфліктом» на Корейському півострові на збереження своєї військової присутності у Східній Азії сприяла терпимому ставленню США до жорстокого режиму військової диктатури та порушення прав людини в Південній Кореї у 50–70-ті роки [32, с. 110].

На межі 1970-х – 1980-х рр. ситуація носила якісно новий характер. По-перше, південнокорейський уряд відчув, що військова підтримка з боку союзника ослабла, в той час, як до кінця десятиліття північнокорейські збройні сили завершили модернізацію та якісно та кількісно перевершували армію РК. По-друге, нафтовий шок 1979 року та економічний спад у країнах споживачах південнокорейської продукції спровокував у країні сильну економічну кризу, яка дестабілізувала соціальну обстановку. По-третє, після вбивства Пак Чжон Хі 1979 року південь півострова поринув у політичну нестабільність, пов'язану з боротьбою за владу, з якої переможцем вийшов Чон Ду Хван.

Новий голова держави висунув наступний пріоритет: вжити самостійних заходів щодо зміцнення національної обороноздатності. У зв'язку з цим військові витрати зросли. Сеул налагодив контакти з прокорейським лобі в Конгресі США з метою анулювати американо-південнокорейську угоду 1976 року, що дозволило б РК набути статусу ядерної держави та забезпечити достатню безпеку, пов'язану із загрозою застосування північнокорейцями конвенційних озброєнь. Крім того в умовах внутрішньополітичної нестабільності цей крок мав підняти авторитет уряду

та прихильників Чон Ду Хвана в країні. Також він демонстрував би неухильне прагнення уряду до заспокоєння суспільства, передбачав наведення порядку силовими методами. Останнім пріоритетом стало забезпечення політичної та суспільної стабільності несиловими заходами.

Для США це могло спровокувати зниження рівня безпеки в регіоні, зростання загроз далекосхідним союзникам і партнерам США через можливе застосування ядерного зброї. У зв'язку з цим політика нового президента США Р. Рейгана щодо РК мала комплексний характер. Домігшись відмови Чон Ду Хвана від спроб реанімувати воєнну ядерну програму в ході переговорів на вищому рівні у лютому 1981 року, уряд США запустив програму якісного переозброєння американських сил на півдні півострова, які відтепер не скорочувалися [36, с. 123].

Із закінченням холодної війни стратегія управління міжкорейським конфліктом мала будуватися в принципово нових умовах. За часом завершення глобального протистояння між двома наддержавами у світовій політиці співпало з демократизацією політичного режиму у Південній Кореї. Одночасно Північна Корея, опинившись без підтримки СРСР і при скороченні китайської допомоги, зробила ставку на форсування своєї ракетної та ядерної програми.

У 1988 році тодішній південнокорейський президент Но Тхеу підписав спеціальну декларацію, яка проголошувала нову політику РК щодо КНДР. У 1989 році була висунута формула Корейської національної спільноти. Для прискорення об'єднання було запропоновано створити співдружність, що пов'язала б обидві частини країни. Передбачалося, що співдружність очолить Рада президентів чи вищих посадових осіб виконавчої влади Півдня та Півночі. Мав бути сформований кабінет міністрів та рада представників із членів законодавчих органів обох сторін. Вирішальним кроком до міжкорейського примирення та об'єднання мала стати зустріч на найвищому рівні, в ході якої керівники Півдня та Півночі у конструктивному діалозі

обговорили б і погодили статут спільноти та «відкрили еру співробітництва та єдності».

Нові підходи, запропоновані як РК, так і КНДР, стали можливими в умовах глобальних зовнішньополітичних змін, пов'язаних із розпадом СРСР та кризою світової системи соціалізму. Стрімке погіршення відносин між СРСР і КНДР, яскраво виражена зацікавленість Китаю у співпраці зі США, Японією та Південною Кореєю послабили позиції Півночі у міжкорейському діалозі. В той же час Дж. Буш-старший заявив про намір вивести з території Південної Кореї всю американську ядерну зброю наземного базування.

Ці зовнішньополітичні чинники, а також зміни у концепціях об'єднання, уможливили підписання в грудні 1991 року Угоди про примирення, взаємний ненапад, співпрацю та обмін між двома Кореями. У цьому документі сторони вперше визнали суверенітет один одного, а також сам факт існування на півострові двох країн. Підписання Угоди стало важливою віхою в переговорному процесі між Північчю та Півднем, оскільки протягом усіх років після укладання перемир'я в 1953 році зберігалася правова невизначеність: дві Кореї не визнавали одна одну, при цьому кожна сторона вважала себе єдиною законною державою на півострові [32, с. 111].

У грудні 1991 року КНДР та РК підписали спеціальну Декларацію про без'ядерний статус Корейського півострова і домовилися про проведення взаємних інспекцій ядерних об'єктів у обох його частинах. Тоді ж президент РК Но Тхеу зробив офіційну заяву про відсутність на території країни ядерної зброї.

25 березня 1991 року американці, проігнорували традиції угоди про перемир'я, призначили старшим представником сторони «військ ООН» південнокорейського генерала, що не має на те ні права, ні підстави, повністю паралізувавши цим і форму, і зміст угоди.

У 90-ті роки досягла свого апогею кампанія проти КНДР, розгорнута США та їх сателітами коаліційними силами навколо т.з. «ядерного питання»

на Півночі, після чого ситуація на півострові стала найгіршою за весь післявоєнний період.

У зв'язку з тим, що США фактично розірвали угоду про перемир'я і загрожували миру на Корейському півострові, КНДР довелося вживати відповідних заходів. З 60-х років як відповідь, щоб протистояти США, які відкрито нарощували збройні сили в Південній Кореї, КНДР поряд з економічним будівництвом докладала великих зусиль у оборонне будівництво. А це не могло не завдати чималого впливу на добробут її народу. Незважаючи на це, вона змогла завдати потужних ударів у відповідь на військові провокації США на землі, на морі та у повітряному просторі [30, с. 94].

Перша ядерна криза, що вибухнула навесні 1993 року, поклала край планам розгортання широких контактів між двома корейськими державами. У форматі чотиристоронніх переговорів (за участю Китаю та США) криза була врегульована, а прийняття Рамкової Угоди та створення консорціуму KEDO внесли корективи у відносини між двома корейськими державами. Але ця криза призвела до зупинки міжкорейського діалогу. Крім того, у липні 1994 року помер Кім Ір Сен, у КНДР дотримувалися трирічної жалоби. Кім Чен Ір, який обіймав посаду верховного головнокомандувача, став фактичним керівником країни, проте формально главою держави залишався Кім Ір Сен [32, с. 113].

В липні 1997 року відбулося збройне зіткнення, що сталося у зоні військово-демаркаційної лінії. 16 липня південнокорейські війська здійснили військову провокацію – відкрили раптовий вогонь із безвідкатного знаряддя та 12,7-міліметрового кулемета у бік воїнів КНА, що несли звичайну патрульну службу. В результаті було зруйновано приміщення спостережних пунктів КНА, кілька людей було поранено. У відповідь КНА вжили заходів. Злетіли у повітря кілька залізобетонних вогневих точок південнокорейських військ та позицій безвідкатних знарядь.

У зв'язку з цією подією уповноважений представництва КНА у Пханмунчжомі опублікував 18 липня заяву, в якій поклав на США відповідальність за те, що вони довірили південнокорейським військам контроль над демілітаризованою зоною [30, с. 94].

Значні зміни у міжкорейських відносинах були пов'язані з приходом до влади у Південній Кореї президента Кім Течжуна та його політикою «сонячного тепла». Ця політика була схвалена президентом США Б. Клінтоном, тодішнім японським прем'єр-міністром Обучі, президентом КНР Цзян Цземінем. Особливість її полягала в тому, що економічні зв'язки були відокремлені від політичних, таким чином, політичні розбіжності та конфлікти двох сторін не могли перешкодити економічним відносинам. Ні запуск балістичної ракети «Тхеподон-1», ні інцидент за участю військово-морських кораблів РК та КНДР у Жовтому морі не вплинули на економічне співробітництво двох країн [32, с. 113].

Отже, штучний поділ країнами-переможницями в 1945 році єдиної Кореї на дві держави супроводжувався не тільки формуванням біполярної системи на Корейському півострові, а й кровопролитною громадянською війною 1950–1953 рр. Це призвело до того, що уряди Півночі та Півдня в наступні роки стали розглядати заходи щодо забезпечення національної безпеки, вжиті іншою стороною, як головну загрозу для власного існування. І лише дозволена США політика «сонячного тепла» дозволила налагодити економічну співпрацю між двома країнами.

2.2. Основні вектори «азійської» зовнішньої політики США наприкінці XIX – на початку XX століття

Починаючи з 30-х років XIX століття США почали брати активну участь у європейських ініціативах щодо співробітництва в торгівлі та колоніальній політиці на Сході. Наприкінці XIX століття, коли США перетворилися в одну з найбільших держав світу, в американських правлячих колах і фінансово-промислових групах зародилася ідея примножити свої

прибутки за рахунок людських і природних ресурсів інших континентів. Оскільки після Другої світової війни, США найменше постраждали, вони залишалися найпотужнішою країною, здатною стати новим регіональним лідером.

Прагнення США були обґрунтовані як «всесвітня місія», суть якої полягала у світовому поширенні демократії та подоланні глобальних загроз. В самій країні зміни відбулися після Другої світової війни, коли США відійшли від ізоляціоністської політики та активно розвивали зовнішню політику, що мала на меті встановлення світової гегемонії, внаслідок якої активізувалися наміри експансії під час протистояння з Радянським Союзом.

Так, Г. Трумен у своїй інавгураційній промові 20 січня 1949 року сформував чотири основні напрямки зовнішньої політики США. По-перше, це підтримка ООН, по-друге, відновлення Європи за допомогою «плану Маршалла», по-третє, будівництво військового «щита» Заходу – НАТО. Четвертий розділ стосувався зобов'язань США щодо подолання відсталості в «третьому світі», тобто слаборозвинених країнах. Обґрунтовуючи необхідність такої політики, Трумен говорив про глибинні американські традиції місіонерства і гуманізму, про суто комерційні вигоди для США від розвитку світової торгівлі з ними та необхідність поширювати цінності демократичного способу життя, натякаючи на небезпеку поширення комунізму в «третьому світі» [6].

Так, політика Г. Трумена була направлена на підвищення авторитету та довіри до США в слаборозвинених країнах, подолання радикальних форм націоналізму. Не в останню чергу ці прагнення реалізовувалися у Східній Азії. Це, в свою чергу, мало призупинити поширення політико-ідеологічного впливу в цьому регіоні та протидіяти встановленню гегемонії у Східній Азії противникам США, таким як СРСР та КНДР [25, с. 32].

У перші роки після війни зовнішня політика США щодо країн третього світу була спрямована на захист, дипломатичну допомогу, запровадження демократичних та ринкових інститутів, що у свою чергу дало б змогу

створити сприятливий інвестиційний клімат для американських і європейських приватних капіталів. Тому американський уряд прагнув закріпити та зміцнити свої позиції, передусім в Східній Азії.

Саме встановлення однополюсного центру в Азійсько-Тихоокеанському регіоні (далі – АТР) стало віссю боротьби між США та СРСР, що стала важливою складовою холодної війни. У перші роки після Другої світової війни політика США в АТР багато в чому повторювала політику СРСР. Зокрема, країни однаково не втручалися у «в'єтнамське питання». Явна конфронтація в АТР між країнами стала очевидною після проголошення у жовтні 1949 року після проголошення КНР та з початком Корейської війни [25, с. 33].

За доктриною президента США Г. Трумена, проголошеною у 1947 році, весь світ визнавався «сферою ексклюзивних інтересів США». У цьому зв'язку прозвучали тези про те, що «вільні народи будуть чинити опір зовнішньому тиску», США «повинні допомогти у звільненні народів, щоб вони самі могли вирішувати власну долю» [25, с. 35].

Таким чином, зовнішня політика США була спрямована на матеріальну підтримку, зокрема для покращення технічної бази, слаборозвинених країн та збільшення кількості країн, яким надавалася подібна допомога. Внаслідок такої політики до 1955 року уклали договори про допомогу з країнами у Південній Азії, на Близькому і Далекому Сході, в Африці, Латинській Америці. Всього було укладено договори із 43 країнами [25, с. 35].

Подальшим поштовхом для посилення американської військово-політичної інтеграції до країн Південно-Східної Азії (далі – ПСА) послужило посилення напруженості в Кореї. Саме Корейська війна стала першим приводом активної участі США у збройних протистояннях і стала свого роду пробою військових сил у Східній Азії [25, с. 36].

Починаючи з 50-х рр. ХХ століття, в АТР сформувалася система біполярного протистояння двох військово-політичних блоків, на чолі яких були США та СРСР. Основу регіональної системи безпеки складала

двосторонні (США – Японія, США – Південна Корея, СРСР – КНДР, СРСР – Монголія), а не багатосторонні (НАТО – ОВД) військово-політичні інститути. Радянський Союз також мав договір з КНР (1950 р.), а США – з Японією, Австралією і Новою Зеландією (система договорів безпеки 1951 р.), з Філіппінами (Договір про взаємну безпеку 1953 р.).

Значна увага зовнішньої політики США в цей час була прикута до встановлення відносин з Японією. Зокрема, між країнами було підписано Сан-Франциській мирний договір (1951) і Японо-американський договір безпеки (1951). Проте, американський уряд проводив щодо Японії досить суперечливу політику. Так, США уклали договори з Австралією, Новою Зеландією і Філіппінами, що суперечило інтересам Японії [25, с. 37].

Новий президент США Д. Ейзенхауер дещо переглянув зовнішньополітичний курс країни, який був спрямований на поживлення політики в азійському регіоні. Зокрема, «доктрина Ейзенхауера» передбачала зміцнення позицій США на Близькому Сході і в Південно-Східній Азії та була покликана забезпечити стримування впливу СРСР в регіоні. Згідно з доктриною обстоювалася теза, що країнам АТР та іншим слаборозвиненим країнам загрожує небезпека з боку Радянського Союзу і країн, «контрольованих міжнародним комунізмом». З такими аргументами США втрутилися у розв'язання «в'єтнамського питання» [25, с. 39].

Переважно збільшення кількості країн, які увійшли до кола активної американської зовнішньої політики було пов'язане з подіями в Кореї та Китаї. Зокрема, США посилили тиск на країни, які вважали союзниками СРСР. В «ході холодної» війни та, передбачаючи можливість застосування ядерної зброї, США обрали курс на укладення договорів безпеки з країнами, які не підпали під вплив Радянського Союзу. Таким чином, зовнішньополітичні спрямування республіканського уряду були направлені на дипломатичне вирішення питання [25, с. 41].

Така стратегія була згодом продовжена його послідовником Дж. Кеннеді. Він започаткував доктрину «гнучкого реагування», за якою

розглядалася можливість давати «гнучку відповідь і рухатися по сходах ескалації конфлікту поступово, у відповідь на ті чи інші дії противника [17, с. 118].

Після загибелі Дж. Кеннеді, вже при президенті Л. Джонсоні, у грудні 1963 року було обґрунтоване «ексклюзивне» право США на захист своїх інтересів в АТР. У липні 1966 року з'явилася Декларація тихоокеанських держав, в якій Л. Джонсон висунув тезу про «єдність цих держав під егідою США». В «доктрині Джонсона» США проголошували себе «тихоокеанської державою», та, відповідно, наділяли себе «правом» домагатися «умиротворення, порядку і процвітання» в Азії, шляхом стримування поширення комунізму [25, с. 43].

В цей період США почали вибудовувати багатополярну зовнішню політику, зберігаючи баланс сил між п'ятьма світовими центрами – США, СРСР, Західною Європою, КНР і Японією.

Переосмислення зовнішньої політики США відбулося за президентства Р. Ніксона. «Доктриною Ніксона» передбачала, що США будуть продовжувати забезпечувати оборону своїх союзників. Крім того, США самі визначатимуть масштаби, форми та сфери свого втручання в події, зокрема в АТР [25, с. 45].

Зовнішня політика Р. Ніксона по відношенню до країн АТР мала свої здобутки. Зокрема, була завершена війна у В'єтнамі, було надано суверенітет Японії, відновлено відносини з Китаєм. В першу чергу, нова адміністрація намагалася зменшити людські втрати під час воєнних дій. Саме тому, в разі воєнних акцій саме військові сили країн-союзників мали виступати на «першій лінії». В свою чергу, США надавали гарантії «ядерної парасольки» у випадку небезпеки для цих держав. Також США гарантували надання авіаційної та військово-морської підтримки. Також скорочувалася кількість баз в азійському регіоні [25, с. 46].

Відносна стабілізація в АТР відбувалася в 70-х рр. Це була стабілізація на конфронтаційній основі, що виходила зі взаємної стриманості СРСР, США і КНР, які не бажали розв'язання прямого конфлікту.

Новий президент США Дж. Форд також визнав важливим напрямком зовнішньої політики відносини з країнами Азії, Близького Сходу, Африки та Латинської Америки. Проте, крім військових інтересів, США в цих країнам мали також економічну зацікавленість. Оскільки в США затягнулася нафтова криза, актуальним був пошук рідкісних металів та сировини, країна взяла курс на «співпрацю» зі слаборозвиненими країнами АТР [25, с. 49].

Це було зафіксовано у «Новій тихоокеанській доктрині Форда» (1975 р.). доктрина передбачала зміцнення позицій США на Тихому океані та виокремлювала положення Японії у стосунках з країнами АТР. Для Південно-Східної Азії «тихоокеанська доктрина» означала посилення зобов'язань США по відношенню до своїх старих союзників – Філіппін і Таїланду і розширення зв'язків з Індонезією [25, с. 51].

Президент Дж. Картер ініціював проект «Світ зі справедливістю», суть якого полягала у відновленні справедливості у релігійних, національних та етнічних питаннях для країн Африки, Близького Сходу, Латинської Америки та Азії. Для Південно-Східної Азії передбачалося нарощування масштабів американської військової присутності. США знову взяли курс на мілітаризм [25, с. 52].

Президент Р. Рейган (1981–1984 рр.) здійснив радикальні зміни в азійській зовнішній політиці. Розпочалося жорстке протистояння комунізму. Р. Рейган прагнув повалення режимів країн, що мали прокомуністичні та антиамериканські настрої [25, с. 54]. Проте, в економічній сфері він продовжував курс, заснований на вільній торгівлі [25, с. 57].

Перший президент США постбіполярної доби Дж. Г. У. Буш (1989–1993 рр.) характеризував «новий світовий порядок» у вільсонівських термінах «нового партнерства націй», «розширення демократії» та «демократичного миру».

Найочевиднішим наслідком завершення «холодної війни» було встановлення одноосібного глобального лідерства США. Настрої триумфалізму, які тоді панували в США, передав американський політолог Ф. Фукуяма, висунувши тезу, що після краху комунізму не залишилося альтернативної ідеології, яка могла б кинути виклик західним концепціям демократії й капіталізму [22, с. 14].

США значною мірою втратили важелі впливу на союзні й дружні їм держави Східної Азії, які, як здавалося на рубежі 1980–1990-х рр., більше не потребували їхніх гарантій безпеки. Підставами для цього були економічні проблеми в США в умовах рецесії світової економіки на рубежі 1980–1990-х рр.; гостра американсько-японська економічна конкуренція; підготовка до створення Європейського Союзу; стрімкий економічний розвиток і військова модернізація Китаю; економічна інтеграція Східної Азії тощо. Основним критиком однополярності, що встановилася, виступав Китай [22, с. 16].

У 1990 році американські війська передового розгортання в АТР налічували 110 тис. чол., із них понад 45 тис. чол. в Японії і 35 тис. чол. в Республіці Корея. Основною логістичною базою США в АТР був японський о. Окінава, де розміщувалися 37 військових об'єктів і близько 65 % військових сил США. Це дозволяло, у разі необхідності, швидко перекидати американські військові контингенти на Корейський півострів, у Тайванську протоку і ПСА.

Крім стримування комунізму, іншими важливими завданнями США у Східній Азії були: підтримка регіональної стабільності; створення сприятливих торгово-інвестиційних можливостей для американських компаній; забезпечення «свободи морів», тобто безперешкодного використання важливих морських шляхів – проток Малакка, Ломбок і Південно-Китайського моря – в інтересах світової торгівлі, зацікавленість у чому виявляли усі регіональні країни, включаючи КНР; забезпечення доступу до стратегічно важливих закордонних баз, а також протидія пан-азійським рухам, започаткованим Азійськими конференціями в Нью-Делі

1947 і 1949 рр., Бангдунгською конференцією 1955 року тощо, які розглядалися у США як антизахідні [22, с. 19].

Адміністрація Дж. Буша прагнула до скорочення військової присутності у Східній Азії й пере ходу до більш гнучких угод з регіональними державами у сфері безпеки для їх використання в разі криз (як у Перській затоці в 1990–1991 рр.), на противагу військово-політичним альянсам періоду «холодної війни». У вересні 1991 року Вашингтон виступив з ініціативою заборонити всю тактичну ядерну зброю й оголосив рішення про її ліквідацію з надводних суден США в АТР; у жовтні – про вивезення до квітня 1992 року ядерної зброї з Республіки Кореї [22, с. 20].

Ситуація на Корейському півострові на рубежі 1980–1990-х рр. була нестабільною у зв'язку з різким зростанням антиамериканських настроїв, перспективами об'єднання Кореї й загостренням ситуації навколо північнокорейської ядерної проблеми, яка виникла в умовах втрати Пхеньяном підтримки з боку СРСР і загострення внутрішньої соціально-економічної ситуації. Політика США на Корейському півострові вирішувала два важливих для їх національної безпеки завдання – упровадження режиму нерозповсюдження зброї масового знищення та сприяння мирному процесу об'єднання Кореї.

Адміністрація Дж. Буша найбільш небезпечним вважала режим КНДР через перспективу розробки ядерної зброї. У грудні 1985 року було підписано Угоду про нерозповсюдження ядерної зброї, проте угоду з МАГАТЕ КНДР так і не підписали. Тому політика США відносно Північної Кореї велася у двох напрямках – посилення розвідувальної діяльності для з'ясування ядерних розробок та збільшення міжнародного тиску на Пхеньян. Аби примусити його підписати угоду з МАГАТЕ. Для цього США намагалися заручитися підтримкою СРСР та Китаю [22, с. 34].

Дипломатична стратегія США була направлена на демонстрацію КНДР прикладу «Бурі в пустелі» в якості залякування в разі відмови Північного Китаю припинити розробки ядерної зброї. Паралельно США демонстрували

готовність до поступок у вигляді заборони усієї тактичної ядерної зброї, ліквідацію ядерної зброї в Республіці Корея.

На початку 1990-х рр. було запроваджено формулу «перехресного визнання» союзників обох корейських держав. У січні 1990 року було встановлено дипломатичні відносини між Республікою Кореєю та СРСР; у серпні 1992 року – між РК і КНР; розпочалися двосторонні переговори США і Японії з Північною Кореєю, а також між двома корейськими державами, що стало першим кроком до нормалізації відносин між ними. У вересні 1991 року їх одночасно було прийнято до ООН. У грудні 1991 року вони підписали міждержавну угоду про примирення, ненапад і співробітництво. Під тиском США 26 грудня 1991 року Пхеньян підписав угоду з МАГАТЕ [22, с. 35].

У січні 1992 року РК і КНДР підписали спільну декларацію про створення без'ядерної зони на Корейському півострові, згідно з якою обидві сторони проголосили відмову від виробництва, збереження, розміщення, придбання й випробування ядерної зброї. Того ж місяця відбулася перша за 40 років зустріч представників урядів США і КНДР. Американську делегацію очолив заступник держсекретаря з політичних справ А. Кантер.

У рамках режиму МАГАТЕ Пхеньян надав письмо вий опис своєї ядерної програми. На основі його порівняння з даними американської розвідки технічні експерти виявили факти приховування Північною Кореєю її реального обсягу. Переговори між двома корейськими державами далі не просунулися через їхню взаємну недовіру, невизначеність форми і методів майбутнього об'єднання.

В результаті виборів в грудні 1992 року президентом Республіки Корея став багаторічний лідер демократичної опозиції Кім Йон Сам. Амбіційна північнокорейська ядерна програма вийшла на межу виробництва ядерної зброї, що стало однією з найбільших дипломатичних проблем першого терміну адміністрації Клінтона [22, с. 36].

Враховуючи відсутність військової загрози та зростання внутрішніх проблем, президент США Б. Клінтон у 1993 році оголосив про намір створити «нову тихоокеанську спільноту». Американська економіка переживала серйозні проблеми зростання дефіциту бюджету та дисбалансу зовнішньої торгівлі. Тому було взято курс на активну співпрацю з країнами АТР, спрямовану на розширення торгівлі [25, с. 64].

Таким чином, американську доктрину «стримування» загрози поширення комунізму замінила стратегія «розширення» світового співтовариства вільних ринкових демократичних держав, сприяння поживленню американської економіки, проте не залишалось поза увагою й сприяння поширенню демократії в країнах «третього світу» [25, с. 67].

У Стратегії національної безпеки 1995 року Б. Клінтон вперше назвав США тихоокеанською державою. Здійснювалася підтримка неурядових організацій, які перебували в опозиції до національних урядів. Це, в свою чергу, значно знизило бажання до співпраці з США урядів країн АТР [25, с. 69].

Наприкінці терміну президентства Б. Клінтона, у травні 1998 року, відбулося слухання в конгресі, під час якого були сформульовані основні напрямки зовнішньої політики США в АТР. По-перше, передбачалося продовження підтримки двосторонніх угод, а також дружніх відносин з країнами, угоди з якими укладено не було. По-друге, зберігалася військова присутність в азійському регіоні. По-третє, передбачалася підтримка азійських багатосторонніх форумів, організацій, діяльність яких була спрямована на збалансованість відносин в регіоні. По-четверте, велика увага приділялася недопущенню поширення ядерної зброї в АТР [25, с. 70].

2.3. Загострення міжнародної ситуації на рубежі XX–XXI століть

У липні 1997 року розпочалася Азійська фінансово-економічна криза, яка мала значний вплив на регіональні інтеграційні процеси і східноазійську політику США. Її спричинив великомасштабний відтік іноземних капіталів з

Таїланду, який відбувся в неконтрольованій формі і призвів до обвалу валютного та фондового ринків. Розпочавшись як валютна, криза переросла у фінансову, економічну і соціальну. Вона швидко досягла Індонезії, Малайзії й Південної Кореї, економіки яких також зазнали значних збитків. Філіппіни і Сінгапур постраждали значно менше. Інші регіональні країни відчули негативний вплив кризи через уповільнення економічного зростання. Китайський уряд був змушений прийняти низку заходів зі стимулювання внутрішнього попиту, в результаті чого йому вдалося уникнути значного спаду економіки [28, с. 170–171].

За оцінками американських експертів, однією з причин поширення кризи на окремі азійські держави був так званий «приятельський капіталізм» («crony capitalism»), тобто створення владою тепличних умов для підприємницької діяльності окремих галузей і компаній, часто на основі особистих зв'язків підприємців з представниками влади, відсутність через це достатньої економічної конкуренції.

Незважаючи на те, що каталізатором Азійської кризи були зовнішні чинники, вона продемонструвала внутрішні проблеми фінансових систем азійських держав і структурні економічні проблеми: високий рівень неповернутих боргів у банківському секторі; неготовність фінансових інституцій до лібералізації руху капіталів; залежність зростання економік від іноземних інвестицій, експорту й короткострокових капіталів; відсутність ефективних регуляційних механізмів. Під час кризи були виявлені такі недоліки східноазійських економік, як ірраціональна економічна структура, недосконала фінансова система, екстенсивний шлях розвитку, відстала інфраструктура, значний тиск перенаселеності, брак контролю над природним середовищем. Криза засвідчила необхідність проведення реформ і переосмислення економічних стратегій розвитку східноазійських держав в умовах швидкої економічної глобалізації і зростання чутливості бізнес-середовища до діяльності транснаціональних груп [28, с. 172].

Азійська криза мала серйозні політичні наслідки. Вона спричинила конституційні зміни в Таїланді, які уможливили прихід до влади Таксина Чинавата (2001–2006 рр.); підірвав позиції Національного фронту М. Махатхіра в Малайзії; тривалу політичну й соціальну кризу на Філіппінах за президентства Ф. Рамоса, Дж. Естрада і Г. Макарагал Арройо; перемогу на президентських виборах в Республіці Корея у грудні 1997 року відомого вченого і борця за демократію Кім Де Чжуна.

Найбільш деструктивним був вплив Азійської кризи на Індонезію, яка опинилася в стані глибокої фінансової, економічної, соціальної і політичної кризи. Президент М. Сухарто після 31-річного правління змушений був піти у відставку; у червні 1999 року в країні відбулися вільні вибори. Посилилися сепаратистські тенденції в різних частинах держави, особливо у Східному Тиморі, що потребували міжнародного втручання. Ці події могли викликати ланцюгову реакцію в регіоні, а також призвести до розколу АСЕАН на два ідеологічні табори: Індонезія, Таїланд, Філіппіни, з одного боку, і країни, які не приймали ліберальної демократії, з іншого [28, с. 173].

Послаблення АСЕАН розпочалося з 1995 року через її розширення, яке мало забезпечити її новими ринками, доступом до дешевших джерел сировини, додатковими можливостями для розміщення виробництва і залучення іноземних капіталів. Але поєднання у складі Асоціації держав з різними політичними системами і рівнем економічного розвитку ускладнило прийняття рішень шляхом консенсусу, вплинуло на її солідарність та ефективність.

На початку Азійської кризи АСЕАН виявилася неготовою запропонувати будь-які колективні заходи, щоб не допустити її розгортання. У попередній період вона не виробила механізму фінансової співпраці. Більш-менш значне фінансове співробітництво в АСЕАН було відсутнім через брак капіталів. Лише після вибуху кризи в липні 1997 року країни АСЕАН почали розглядати можливість колективної відповіді на неї. Але це

була лише реакція на події, а не реалізація плану співробітництва. Країни змушені були звернутися за підтримкою до МВФ [28, с. 174].

В умовах кризи загострилися суперечності всередині АСЕАН, двосторонні відносини між її членами погіршилися. Політика невтручання у внутрішні справи один одного й консенсусу в прийнятті рішень, які в попередній період допомагали підтримувати регіональну стабільність, перетворилися на гальмо її діяльності.

Ініціативу вироблення спільної відповіді на фінансову кризу в межах Східної Азії взяла на себе Японія. У серпні 1997 року японський уряд ініціював створення Азійського валютного фонду (далі – АВФ) у розмірі 100 млрд. дол. на основі внесків лише східноазійських держав, який мав надавати допомогу враженим кризою країнам. Найбільшою перешкодою для АВФ була проблема лідерства. Лідерство Японії як основного джерела капіталів могло призвести до її конфлікту зі США. АВФ розцінювався багатьма американськими експертами як такий, що міг послабити вплив США у Східній Азії. Тож Вашингтон намагався не допустити створення регіональної фінансової інституції. Пропозиція Японії була відкинута США, ЄС та МВФ на зустрічі Світового банку й МВФ у Гонконгу у вересні 1997 року. АВФ розглядався ними як спосіб обійти вимоги МВФ.

Криза визначила новий напрям регіональної інтеграції. Оскільки АСЕАН включала не всі вражені кризою держави, що було критичним для вироблення ефективної відповіді на неї, було започатковано ширший діалог. У грудні 1997 року в Куала-Лумпурі відбувся перший неофіційний саміт «АСЕАН+3» (АСЕАН, Японія, КНР, Республіка Корея) (АПТ) для обговорення шляхів виходу з кризи і перспектив фінансово-економічного співробітництва у Східній Азії. Форум «АСЕАН+3» уперше об'єднав країни Південно-Східної і Північно-Східної Азії в єдиній регіональній структурі без участі США та інших неазійських держав [28, с. 184].

У жовтні 1998 року відбувся візит до Японії президента Республіки Корея Кім Де Чжуна, який ініціював поворот у двосторонніх відносинах у

напрямку подолання історичного антагонізму, укоріненого в колоніальному минулому Кореї та подіях Другої світової війни. До зближення двох країн спонукали потреба Республіки Корея у збільшенні японських інвестицій в її економіку, а також спільна загроза з боку КНДР, що засвідчила ракетна криза в серпні 1998 року. У березні 1999 року прем'єр-міністр Японії К. Обуті відвідав Сеул, де лідери двох держав оголосили Японсько-корейський економічний порядок денний на XXI століття. Значний вплив на відносини між РК і Китаєм мала ключова роль Пекіну в переговорах з КНДР, що було офіційно визнано запрошенням Китаю до чотиристоронніх переговорів стосовно корейської проблеми [28, с. 188].

Паралельно спостерігалось посилення антиамериканських настроїв у регіоні, що стало одним із наслідків Азійської кризи. У Східній Азії вважали, що її викликали дії західних спекулянтів, умови для чого створила лібералізація руху капіталів і національних фінансових ринків під тиском Вашингтону, коли фінансові інституції регіональних країн не були до цього готовими.

Критику викликала запізніла реакція США на кризу. Коли 2 липня 1997 року тайський уряд Чаваліта Йонгчайюта оголосив рішення про девальвацію бата, Вашингтон відмовився брати участь у програмі додаткової фінансової допомоги Таїланду, розробленій МВФ спільно з Японією. Ця позиція значною мірою пояснювалася переконанням, що криза стала результатом неефективного управління, хабарництва і корупції в Таїланді. Проте вона різко контрастувала з політикою США під час кризи в Мексиці 1994 року, коли американський уряд забезпечив значні кошти для порятунку мексиканської економіки.

Невдоволення деяких азійських країн викликала опозиція США щодо проекту Азійського валютного фонду і відсутність американської допомоги на двосторонньому рівні. Азійська економічна політика Вашингтону під час кризи передбачала надання допомоги враженим кризою державам через

МВФ за умови здійснення ними реформ щодо лібералізації економіки [28, с. 190].

Умови кредитування, запропоновані МВФ, у Східній Азії вважали несправедливими. За деякими оцінками, безпрецедентні плани фінансової, торговельної та інвестиційної лібералізації, підготовлені під тиском МВФ, явно були в інтересах США, які використали тяжке становище вражених кризою економік для поширення на них «Вашингтонського консенсусу» [28, с. 191].

До осені 1998 року США працювали переважно з МВФ. Крім фінансової допомоги, вони надавали враженим кризою націям рекомендації щодо розробки бюджетних, податкових і монетарних політик, які сприяють зростанню. В умовах кризи США три мали свої ринки відкритими для азійського експорту [28, с. 193].

У міру поглиблення Азійської кризи відчувалася втрата інтересу США до АТЕС. Різке скорочення східноазійських ринків і зростання торгового дефіциту США внаслідок Азійської кризи спонукало президента Клінтона до розширення інших експортних ринків. Восени 1998 року перед урядом стояло завдання отримати від Конгресу повноваження на «швидкий трек» торговельних переговорів з державами Латинської Америки, Африки, Близького Сходу та Європи. У Східній Азії адміністрація У. Клінтона переключила увагу на двосторонні торговельні переговори з регіональними державами, передусім з Китаєм і В'єтнамом [28, с. 203].

На Корейському півострові друга адміністрація Клінтона продовжила політику, спрямовану на зменшення ризику військової конфронтації з КНДР. У серпні 1998 року Північна Корея провела випробування ракети дальнього радіусу дії типу «Тепходон», яка потенційно (після вдосконалення) могла досягти території США. У листопаді 1998 року президент Клінтон здійснив візит до Сеула, під час якого підтримав «сонячну» політику президента Кім Де Чжуна і його ініціативу паралельно з чотиристоронніми переговорами відновити регулярний діалог між Північчю та Півднем. Було визнано, що

стратегія «поступового залучення» КНДР є найбільш реалістичною і має здійснюватися послідовно.

У травні 1999 року колишній міністр оборони У. Перрі та його помічниця В. Шерман здійснили візит до Пхеньяна, де зустрілися з керівництвом КНДР, щоб викласти свої пропозиції. Вони отримали відповідь не одразу, а лише через чотири місяці, однак вона була позитивною. Пхеньян проголосив мораторій на випробування балістичних ракет, доки триватимуть переговори зі США. Президент Клінтон, у свою чергу, оголосив плани призупинити заборону на торгівлю товарами невійськового призначення, фінансові перекази, подорожі та офіційні контакти з КНДР [28, с. 218].

Паралельно в рамках реалізації «сонячної політики» спостерігалось покращення відносин між двома Кореями. Кім Чен Ір запросив президента Кім Де Чжуна до Пхеньяна, де в червні 2000 року відбувся безпрецедентний саміт лідерів двох корейських держав. Після цього вперше за 50 років було дозволено взаємні візити родичів; північнокорейські й південнокорейські атлети марширували однією командою під час церемонії відкриття Олімпійських ігор 2000 року.

У жовтні 2000 року до Вашингтона прибув віце-маршал Чо Мьон Рок, наближений до корейського лідера, для зустрічі з президентом Клінтоном, під час якої передав йому запрошення від Кім Чен Іра відвідати Пхеньян. Пізніше цього ж місяця М. Олбрайт відвідала Пхеньян для зустрічі з Кім Чен Іром, що стало першим візитом держсекретаря США до КНДР. Основним під час переговорів було питання про підготовку візиту президента Клінтона [28, с. 219].

Остаточне рішення щодо дати поїздки постійно відкладалося. Нарешті в грудні було вирішено, що президент не поїде до Пхеньяна. Замість цього було запрошено Кім Чен Іра відвідати Вашингтон, але він відмовився, що було цілком зрозуміло з огляду на публічний характер запрошення ним президента Клінтона і важливість «збереження обличчя» в азійській дипломатії. За свідченням М. Олбрайт у грудні 2000 року, в останній місяць

свого президентства, У. Клінтон був змушений обирати між поїздкою до Північної Кореї і спробою досягти ізраїльсько-палестинського урегулювання в умовах розгортання кризи на Близькому Сході. Так шанс Клінтона досягти угоди з КНДР було втрачено [28, с. 221].

Прихід республіканців до влади на початку XXI століття ознаменувався змінами у зовнішній політиці США. У промовах американського керівництва залунали жорсткі ноти щодо Китаю. Республіканці повернулися до ідеї створення національної протиракетної оборони (далі – НПРО), що означало, по суті, реанімацію рейганівської політики і пов'язаної з нею мілітаризації космосу. Неоліберальну і глобалізаційну стратегію Клінтона з акцентом на економіку і дипломатію, як головні інструменти зовнішньої політики, змінила доктрина «національної безпеки», елементи якої уже простежувалися під час виборчої кампанії Буша. Уже тоді лунали заяви про необхідність нового розподілу зобов'язань між США і європейськими партнерами, про доцільність відмови від розпорошення сил і зосередження уваги США на ключових «гарячих точках» (Близький Схід, Корейський півострів, Тайваньська протока).

Теракти 11 вересня 2001 року в Нью-Йорку, Вашингтоні та штаті Пенсільванія, що призвели до загибелі 3044 осіб, завдали США також великих матеріальних збитків на суму близько 16 млрд. дол. Самі події і психологічний шок від них у країні посилили економічні й фінансові негаразди. Почалося обвальне падіння вартості цінних паперів, почав знижуватися курс долара стосовно євро, єни, фунта стерлінгів тощо.

Після 11 вересня значних трансформацій зазнала також зовнішня політика США. У ряді стратегічних питань, особливо пов'язаних з тероризмом, різкіше проявилися розходження між США і їхніми європейськими партнерами, водночас зміцніли зв'язки США з нетрадиційними союзниками (Росія, Індія). 13 червня 2002 року США вийшли з системи ПРО 1972 року. Як зауважив з цього приводу американський президент, «договір сковує здатність нашого уряду

розробляти шляхи захисту нашого народу від майбутніх ракетних атак з боку терористів або держав-ізоїв» [28].

Зовнішньополітична доктрина Дж. Буша була визначена у «Новій стратегії безпеки США», що була оприлюднена 20 вересня 2002 року. Доктрина виправдовувала превентивні акції американського уряду, спрямовані на усунення потенційних терористичних загроз, включаючи можливість зміни політичних режимів в країнах, що вважалися потенційно небезпечними [7].

Таким чином, Азійська криза спричинила серйозні стратегічні зрушення і започаткувала новий етап регіональної інтеграції у Східній Азії (липень 1997 – грудень 2001 р.) – від початку Азійської кризи до прийняття Китаю до ВТО. Під впливом Азійської кризи проблеми традиційної безпеки тимчасово втратили своє значення, поступившись проблемам фінансової та економічної безпеки. Криза посилила розуміння взаємозалежності східноазійських економік, сприяла переходу регіональної інтеграції на новий рівень, призвела до суттєвих змін у діяльності багатосторонніх форумів і визначила основні тенденції регіональних процесів на початку XXI століття.

Суттєві зміни у зовнішньополітичній спрямованості США відбулися після терактів 11 вересня 2001 року, що дали поштовх до нарощування військової потужності країни.

Таким чином, можемо спостерігати зацікавленість США у контролі Корейського півострову ще з другої половини XIX століття. Проте реальні можливості безпосереднього впливу країна отримала після Другої світової війни, офіційно розмістивши свої військові сили та впливаючи на внутрішню політику Республіки Корея.

Основні вектори «азійської» зовнішньої політики США в другій половині XX століття були спрямовані на нерозповсюдження комуністичного впливу в країнах АТР, що забезпечувалося двосторонніми угодами США з країнами регіону. Протягом всього часу американський уряд намагався

розширити військову присутність в АТР, а наприкінці століття розширити за рахунок азійських країн ринки збуту.

Азійська економічна криза значно вплинула на падіння авторитету США серед країн АТР та на Корейському півострові. Частина країн АТР саме в американській політиці вбачала причини цієї кризи. Тому США довелося докладати зусиль щодо відновлення свого авторитету та його укріплення шляхом перемовин з КНДР.

РОЗДІЛ 3

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА США НА КОРЕЙСЬКОМУ ПІВОСТРОВІ В ХХІ СТОЛІТТІ

3.1. Сучасні американсько-південнокорейські відносини

Республіка Корея у другій половині ХХ століття виконувала роль одного із ключових елементів, створеної США системи стримування комунізму в Азії. Відносини США і РК поступово склалися у систему взаємозалежності, що визначалася, з одного боку, американськими військово-політичними гарантіями безпеки РК (згідно Договору про взаємну оборону від 1953 р.), з іншого боку – широким торгово-економічним обміном.

Нова адміністрація, яка прийшла у Білий дім в 2001 році зберегла основні елементи тихоокеанської доктрини Б. Клінтона. Після терористичних актів проти США 11 вересня 2001 року, РК стала одним з активних учасників, очолюваної Вашингтоном антитерористичної коаліції. Це зміцнило й додало новий вимір двосторонньому співробітництву в політичній, економічній і воєнно-стратегічній сферах.

РК взяла участь в американській авантурі в Іраку. Лідери РК вказували, що відправлення корейських підрозділів військових сил до Іраку є боргом Південної Кореї та знаходиться у сфері її інтересів, є кроком, який дозволить укріпити союз; добитися поступок з боку США щодо КНДР і з питання про передислокацію військ США у РК, дозволить взяти участь у післявоєнному відновленні Іраку, що принесе Сеулу економічні вигоди.

Водночас, включення адміністрацією США КНДР до «вісі зла», жорстка лінія адміністрації Дж. Буша-молодшого щодо Пхеньяну викликала невдоволення у РК, керівництво якої вважало, що такий поворот у політиці США може загострити ситуацію на півострові та зірвати «сонячну політику» Кім Де Чжуна. На хвилі антиамериканізму президентом РК був обраний Но Му Хен, який пообіцяв продовжити «сонячну політику». Підкреслимо, що і

президент Кім Де Чжун, і Но Му Хен були орієнтовані на зближення з КНДР і більш незалежну політику від США [38, с. 231].

За часів адміністрації Дж. Буша-молодшого було прийнято рішення про передислокацію, трансформацію збройних сил за кордоном. Військова політика США передбачала істотне скорочення військової присутності за кордоном, при збереженні військово-політичного домінування за допомогою удосконалення технічної переваги. Плани щодо зміни конфігурації військової присутності за кордоном почалися з їх реалізації щодо американських військ, які знаходилися на півдні Корейського півострова. Це пояснювалося і внутрішньою ситуацією у Південній Кореї. Нещасний випадок (2002 р.), під час якого через американську машину розмінування загинули дві південнокорейські дівчини, а солдатів США було виправдано американським військовим трибуналом привів до сильної хвилі протестів у РК.

У грудні 2002 року США і РК було ініційовано створення «Політичної ініціативи щодо майбутнього альянсу» для перегляду американської військової присутності. Конкретні домовленості були досягнуті у Сеулі 4–5 червня 2003 року. Тоді було вирішено перенести штаб-квартиру 8-ої армії США з Сеула (з 7 тис. у місті залишиться 1 тис. військовослужбовців), також був розроблений план перебудови американських військ, США планували витратити 11 млрд. дол. в 2004–2006 рр. на фінансування програм щодо зміцнення свого військового потенціалу у Південній Кореї. Таким чином, держави домовилися про поступове виведення американських солдатів і про передислокацію сил подалі від населених пунктів. Зазначимо, що адміністрація Буша на той момент вже скоротила військову присутність у РК приблизно до 30 тис. солдатів, оскільки вбачала потребу у військових ресурсах у конфліктах Близького Сходу. 8 червня 2004 року представники США і РК продовжили переговори у Сеулі щодо скорочення американських військ. Відповідно до нової домовленості до 2008 року на території РК мало залишитися близько 24 тис. американських солдатів [38, с. 232].

Отже, за часів першого строку правління адміністрації Буша, американо-південнокорейські відносини знаходилися у періоді дисонансу. Це почалося з відмінностей щодо північнокорейської політики і поширилося на інші сфери, що призвело до напруги у відносинах між державами. Починаючи з 2001 року, США були стурбовані тероризмом і мало прислухалися до проблем азіатських партнерів. Для двох союзників важливо було перебороти розбіжності у підході до проблем Корейського півострова. Поступово, після консультацій із Сеулом, США довелося корегувати свою політику з урахуванням позицій РК. Так, у жовтні 2008 року адміністрація Дж. Буша прийняла рішення про вилучення Північної Ко-реї з переліку країн, що підтримують тероризм у відповідь на пхеньянську угоду щодо перевірки КНДР у червні 2008 року [38, с. 233].

У 2008 році в РК був обраний новий президент Лі Мен Бак, який розглядав відносини зі США як основний напрям зовнішньої політики РК. В інавгураційній промові Лі Мен Бак вказав, що його адміністрація розвиватиме дружні зв'язки зі США, зміцнюватиме стратегічний союз і водночас, укріплюватиме співпрацю з Японією, Китаєм, Росією [3]. Лі Мін Бак заявив, що планує розробити спільно з керівництвом США спільну стратегію в ім'я миру і процвітання на півострові, в Азії і на всій планеті. Він також підкреслив, що РК і США об'єднують єдині ціннісні орієнтації і спільні інтереси. Вже у березні 2008 року у РК розпочалися спільні зі США щорічні військові маневри, в яких брали участь 680 тис. південнокорейців і 18 тис. американських військовослужбовців, 6 тис. з яких передислокувалися на південь півострова з інших регіонів світу.

Лідери США і Південної Кореї домовилися зберегти поточну чисельність американських військ у РК і більше не скорочувати (як планувалося раніше до 24 тис. чол.), водночас, американський військовий контингент планувалось перегрупувати на південь від Сеула. Отже, позиція держав щодо скорочення американських сил змінилася. Одна з причин полягала у зростанні авторитету і впливу Китаю на світовій арені та у регіоні.

Південна Корея для США є стратегічно важливою базою поряд з Китаєм [38, с. 233].

Роки президентства Б. Обама стали знаковими для двосторонніх відносин. Зокрема, був ратифікований договір про вільну торгівлю між США і РК. Демократичною адміністрацією був ініційований курс «повернення в Азію». Б. Обама проголосив себе першим тихоокеанським президентом США, наголошуючи, що США були і є тихоокеанською нацією. Перші візити нова адміністрація здійснила в азіатські країни, зокрема Китай, Японію, Республіку Корея. Активність візитів продовжилася у подальшому. Про активізацію залученості США в азійські справи свідчить і доробок документів, присвячених їх політиці в АТР [38, с. 234].

Під час офіційного візиту Лі Мен Бака у США 16 червня 2009 року був прийнятий спільний документ «Бачення майбутнього союзу між РК і США», згідно якому сторони вирішили створити на трьох рівнях, а саме на Корейському півострові, в АТР і у світі «всеосяжний стратегічний союз», який буде поглиблювати і торгово-економічні відносини між США і РК, на основі принципів свободи, демократії та ринкової економіки; підкреслюється, що об'єднання півострова має відбуватися мирним шляхом; буде висунуто вимогу, щоб Північна Корея повністю, з можливістю перевірки відмовилася від своїх ядерних і ракетних проектів; спільно боротися з тероризмом, розповсюдженням зброї масового знищення та іншими глобальними викликами [10].

Створення глобального стратегічного альянсу США та Республікою Кореї свідчить про те, що держави прагнуть зміцнити існуюче військове співробітництво, а також розширити сферу співробітництва. Розширення масштабів регіонального та глобального співробітництва, спільних інтересів у різних сферах є новим напрямком союзного співробітництва. Зазначимо, що РК продовжує активно брати участь в американських військових операціях закордоном (Ірак (2003–2008 рр.), Афганістан, у миротворчих операціях ООН [38, с. 234].

Політика адміністрації Б. Обама спрямована на збереження, зміцнення американського впливу і відновлення провідної ролі США в АТР, про це йдеться у американських документах. Завадити цьому може Китай, який збільшує військову міць (і економічну, політичну) та може змінити баланс сил у регіоні, який поступово перетворюється на арену економічного і політичного суперництва США з КНР. Енергійна зовнішня політика Пекіна турбують політичні кола Вашингтона й стимулює до пошуку ефективних інструментів стримування КНР. У контексті цього, вони укріплюють співпрацю з Японією і РК та зберігають американську військову присутність у даних державах, задля стабільності в регіоні. Активні дії Китаю сприяють розвитку військово-політичних відносин США з Японією і РК. Зокрема, країни спільно розбудовують систему ПРО в АТР [38, с. 235].

Президент США Б. Обама у січні 2012 року проголосив нову стратегію США «Підтримка глобального лідерства США: пріоритети для XXI століття». Документ передбачав переорієнтацію американської зовнішньої політики у сфері військової присутності в АТР. Зокрема планувалося згортання військової присутності в інших регіонах, за рахунок чого мало відбутися посилення американських сил на Тихому океані. Планувалося активна розбудова системи ПРО в азійському регіоні, а також зміцнення військових баз на о. Гуамі на Окінаві; збільшення військової допомоги регіональним союзникам [11].

Підкреслимо, що за часів демократичної адміністрації відбулося посилення військово-технічного співробітництва США і РК. У період з 2009–2012 рр. проведено майже стільки спільних американо-південнокорейських навчань, скільки за попередні 8 років.

Вашингтон удосконалює систему співробітництва з РК. Незважаючи на певні протиріччя між США і РК, у двосторонніх відносинах відбувається процес збільшення взаємозалежності та укріплення союзу. США підвищують рівень залученості РК, у вирішення завдань підтримки стратегічної стабільності у регіоні. Нові тенденції у стратегії США в АТР визначається

терміном «розподіл зобов'язань», а процес змін у зовнішній політиці США терміном «перебалансування зобов'язань у Східній Азії». Задля досягнення цієї мети, США оснащують військові сили своїх азійських союзників надсучасними системами озброєнь, відбувається інтенсифікація спільних військових навчань [38, с. 235].

Ядерне північнокорейське питання залишається невирішеним. Ситуація загострилася в черговий раз, коли Північна Корея припинила переговори з ядерного роззброєння, загострилися відносини між РК і КНДР. Під час правління в КНДР Кім Чен Ина Пхеньян здійснив у 2012 році випробування ракетної і ядерної зброї, третє ядерне випробування відбулося у 2013 році, після чого КНДР проголосила себе ядерною державою. Проте США здійснювали досить стриману політику, дотримувалися укладених раніше угод та продовжували нарощувати свою військову міць в регіоні. Зокрема, на Алясці було розміщено 14 ракетоперехватчиків, в Японії встановлено другий радар з можливістю відстежування балістичних ракет. З РК було підписано Спільний план боротьби з провокаціями Пхеньяну (24 березня 2013 р.). цей план вже традиційно передбачав, що у разі нападу КНДР, на «першій лінії» мають виступити війська РК, які потім підтримають американські військові сили, які дислокуються на півдні півострова, а також передбачалося залучення військових, що перебувають в Японії і зоні Тихого океану.

Загибель південнокорейського фрегату «Чхонан» та артобстріл у 2010 році КНДР о. Енпхендо спричинили загострення відносин, внаслідок чого відбулося згуртування США та РК у безпековому питанні – угоду про ядерний захист РК від КНДР (16 травня 2009 р.). Активізувалася співпраця США, РК та Японії, зокрема проводяться спільні військові навчання. РК розпочала реформи у сфері оборони, а США припинили скорочення військової присутності на півдні Корейського півострова.

Новий президент РК Пак Кин Хе (з грудня 2012 р.) продовжує політику, спрямовану на укріплення відносин зі США. Президент наголосила на необхідності формування між РК і США стратегічного союзу

XXI століття, що передбачає розширення взаємодії у військово-політичній сфері, спільне вирішення завдань з підтримки безпеки на півострові, спільне реагування на виклики сучасності. Під час американо-корейського саміту 7 травня 2013 року було наголошено, що альянсу наданий більш високий рівень співробітництва, що охопить не лише півострів, а й АТР, і світ у цілому [38, с. 236].

Угода про вільну торгівлю між Республікою Кореєю та США є центральним елементом торгово-економічних відносин між США та Південною Кореєю. Укладання цієї угоди вважається частиною стратегічного партнерства двох країн. З американського боку створення зони вільної торгівлі певною мірою було спрямоване на те, щоб зупинити зростання економічного та політичного впливу КНР у Північно-Східній Азії.

Угода була розпочата в 2006 році і підписана в 2007 році адміністраціями Джорджа У. Буша і Но Му Хена, проте законопроект так і не був ратифікований Конгресом. У березні 2012 року Угода набула чинності. Торговельна угода включає приблизно 362 мільйони споживачів у Сполучених Штатах та Республіці Корея. Положення договору усунули 95% тарифів кожної країни на товари протягом п'яти років, і створили нові заходи захисту для багатонаціональних фінансових послуг та інших фірм.

США стали другим за величиною експортним ринком і третім за величиною джерелом імпорту. За останнім підрахунком у 2017 році, імпорт Південної Кореї складає 63,8 млрд. доларів; експорт - 80,8 млрд. доларів.

У 2016 році основними категоріями імпорту Південної Кореї були машини (6,1 млрд. доларів), електрообладнання (5,3 млрд. доларів), повітряні судна (5,2 млрд. доларів), оптичні та медичні інструменти (2,9 млрд. доларів) та транспортні засоби (2,2 млрд. доларів).

Загальний експорт сільськогосподарської продукції США до Південної Кореї становив 6,2 млрд. доларів у 2017 році. Провідні внутрішні експортні категорії включають: яловичину (1,1 млрд. доларів), кукурудзу (865 млн. доларів), свіжі фрукти (389 млн. доларів), готові продукти (370 млн. доларів)

та продукти зі свинини (365 млн. доларів). У 2017 році основними категоріями експорту Південної Кореї до США були: транспортні засоби (21 млрд. доларів), електроустаткування (16 млрд. доларів), машини (10 млрд. доларів), фармацевтичні препарати (2,4 млрд. доларів) та мінеральне паливо (2,2 млрд. доларів) [46, с. 138].

Можна відзначити найбільші південнокорейські компанії-експортери: «Samsung Electronics» (напівпровідники), «Hyundai Motor» (виробники автомобілів/вантажівок), «SK Holdings» (нафта, газ), «Posco» (залізо, сталь), KIA Motors (автомобілі), Hyundai Heavy Industries (автомобільне обладнання), Hyundai Mobis (автомобільні деталі), LG Electronics (побутова електроніка), SK Innovation (залізо, сталь) [8].

Під час візиту Д. Трампа до Республіки Корея 8 листопада 2017 року 42 південнокорейські компанії заявили про намір реалізувати 64 проекти у Сполучених Штатах протягом наступних чотирьох років (2017–2021 роки), оцінених у 17,3 млрд. доларів. Двадцять чотири південнокорейські компанії оголосили про заплановані закупівлі американських товарів та послуг на суму 57,5 млрд. доларів, включаючи закупівлі в енергетичній сфері на суму 22,8 млрд. доларів.

У січні 2018 року у Сполучених Штатах було запроваджено нові ввізні мита на імпортні пральні машини та сонячні батареї. Республіка Корея виступила з різким засудженням протекціоністських заходів США. Південна Корея заявила, що збирається звернутися зі скаргою до Світової організації торгівлі, Сеул назвав нові збори надмірними. Ці Нововведення були створені через те, що багато південнокорейських компаній, включаючи «Samsung» та «LG», є сильними конкурентами на американському ринку для вітчизняних виробників побутової техніки, особливо пральних машин.

9 березня 2018 року Вашингтон запровадив 25% мито на імпорту сталі та 10% на алюміній. Південна Корея, як один з головних постачальників цих товарів, планувала вжити заходів у відповідь. 24 вересня 2018 року Дональд

Трампа та Мун Дже Ін підписали договір щодо оновлення угоди про вільну торгівлю [46, с. 140].

Торгівля послугами між США та Південною Кореєю охоплюється головними 12 (торгові послугами), 13 (фінансові послуги) та 15 (телекомунікації) сферами сектору вільної торгівлі. Основною метою США на переговорах було отримання південнокорейських зобов'язань з лібералізації інвестицій у сфері послуг, зокрема професійних, фінансових, телекомунікаційних послуг та послуг експрес-доставки [14, с. 831].

Стосовно військової присутності США в Південній Кореї, то після історичного саміту президента США Дональда Трампа з північнокорейським лідером Кім Чен Ином в Сінгапурі в червні 2018 року США призупинили або зменшували масштаби спільних військових навчань для поліпшення атмосфери для переговорів по денуклеаризації. В даний час в Південній Кореї дислоковано близько 28500 американських військовослужбовців [56].

Таким чином, американсько-південнокорейський союз є одним з ключових чинників системи безпеки в регіоні. Альянс можна оцінити, як один з найуспішніших, що сприяв збереженню миру і стабільності на півострові, забезпечив безпеку РК, допоміг досягнути їй економічного і демократичного розвитку. Водночас, американська військова присутність дозволяє США впливати на внутрішню й зовнішню політику РК і породжує певні проблеми всередині країни.

3.2. «Північнокорейські інтереси» США

Події 11 вересня 2001 року кардинально змінили пріоритети американської зовнішньої політики України. Велика увага стала звертатися на необхідність зруйнувати зв'язки між терористами та маргінальними державами, які займаються розробкою хімічного, біологічного або ядерної зброї, яка несе загрозу Сполученим Штатам і всьому світу загалом. У 2001 році США висловили намір вийти з договору щодо ПРО. Це обґрунтовувалося насамперед тим, що в цьому випадку США отримають

можливість вільно розробляти, випробовувати та розгортати ефективні системи оборони від ракетного нападу з боку таких держав, як Північна Корея та Іран. Однією з причин виходу з ПРО було названо випробування 1998 року північнокорейської балістичної ракети «Тепходон-1».

У січні 2002 року у щорічному посланні президента Конгресу Дж. Буш-молодший наголосив на кроках оголошеної антитерористичної стратегії США. У тому числі вони включали жорсткі заходи щодо держав, які американський президент об'єднав у «вісь зла»: Північну Корею, Ірак та Іран. Переговорний процес між США та КНДР перервався. Америко-північнокорейські відносини обмежилися рамками організації KEDO та звелися для Вашингтона до постачання мазуту до Північної Кореї, які до того ж регулярно затримувалися. У 2002 році було офіційно оголошено про вихід США з договору щодо ПРО, почався розвиток програми Національної системи протиракетної оборони (НПРО, NMD, National Missile Defense). НПРО створювалася, згідно із заявою американської адміністрації, для захисту території країни від ракетного удару з боку так званих країн-ізолювань, до яких США відносили КНДР, а також Іран, Сирію та Лівію (Система, 2013). Вже 2004 року Пентагон розмістив шість ракет-перехоплювачів на Алясці та Каліфорнії. У свою чергу КНДР визнала наявність програми зі збагачення урану для створення ядерної зброї. Це призвело до ескалації напруженості на Корейському півострові та розвитку другої ядерної кризи. Взаємодія між США та КНДР здійснювалася насамперед у форматі шестисторонніх переговорів, а також діяльності американських неурядових організацій біля Північної Кореї.

У 2002 році КНДР вийшла з Рамкової угоди 1994 року, що серйозно погіршило відносини двох країн. І, як апофеоз, у 2006 році Північна Корея провела перші ядерні випробування, тим самим претендуючи на вступ до ядерного клубу. У цей період Сполучені Штати починають активно боротися з незаконною кримінальною діяльністю Північної Кореї, а саме з поширенням наркотиків та виготовленням фальшивих американських банкнот. Наприклад,

2003 року було затримано північнокорейський корабель «Пон Су», на борту якого було виявлено 125 кг героїну, а серед затриманих був один із функціонерів Трудової партії Кореї. Після цього інциденту тодішній Держсекретар США К. Пауелл прямо заявив, що Північна Корея – держава, яка живе за рахунок кримінальної активності.

Однак Комітет з контролю за поширенням наркотиків при ООН у своїх доповідях стверджує, що немає прямих свідчень про те, що наркотрафік, до якого залучена КНДР, контролюється на державному рівні [33, с. 191].

Інший вид незаконної діяльності, в якій Сполучені Штати звинувачують Північну Корею, – виробництво та розповсюдження фальшивих банкнот, насамперед доларів США. З 1989 року у 130 країнах світу було вироблено 170 вилучень підробленої північноамериканської валюти на суму 50 млн. дол., країною походження якої є КНДР. Північнокорейські фальшиві долари відрізняються високою якістю для їх виробництва використовуються металографічні друкарські верстати того самого типу, що застосовуються і в Друкарському Дворі США. Таким чином, розпізнавання фальшивих «супербанкнот», вироблених у КНДР, становить певну складність, і скільки північнокорейських «супердоларів» перебуває у реальному обігу, визначити практично неможливо. Саме такий стан справ дозволив США ввести у вересні 2005 році економічні санкції проти КНДР в односторонньому порядку в обхід РБ ООН.

Однак, крім негативних фактів, що підвищують напруженість у відносинах між США та КНДР, можна виділити і позитивні моменти. Так, після ядерного випробування 2006 року у рамках шестисторонніх переговорів щодо ядерної проблематиці вдалося розробити схему поетапної денуклеаризації Корейського півострова. Першим кроком стало розморожування північнокорейських рахунків у банку Макао. Потім мала б бути зупинка роботи ядерного реактора в Йонбені. Крок у відповідь з боку США і Китаю – постачання у КНДР мазуту. Відповідно до Пекінських угод 2008 р. Сполучені Штати прибрали КНДР зі списку країн – спонсорів

тероризму, куди вона була включена ще в 1988 році після теракту південнокорейською пасажирською літак. Також у 2008 році щодо Північної Кореї перестав діяти Закон про торгівлю з ворогами (Trading With the Enemy Act, TWEA), але при цьому частина обмежень на торгівлю з Північною Кореєю зберігалася в рамках указу президента 134 666. У свою чергу, у 2007 році Корея зробила демонтаж експериментального реактора, що використовується для одержання збройового плутонію. У 2008 році, у рамках домовленостей про згортання північнокорейської ядерної програми, адміністрація Дж. Буша-молодшого зобов'язалася поставити до Північної Кореї 500 тис. тонн продовольчої допомоги. Більшість поставок мала здійснюватися через Продовольчу програму ООН.

Таким чином, на момент приходу адміністрації Б. Обама до влади у відносинах між США та КНДР намітилася деяка позитивна динаміка, взяв гору підхід, заснований на пріоритеті нерозповсюдження. Суть його полягає в наступному: оскільки володіння КНДР ядерним потенціалом сприяє руйнуванню режиму нерозповсюдження, оскільки задля вирішення глобального завдання з денуклеаризації Корейського півострова можливо йти на певні компроміси у відносинах із Північною Кореєю.

Б. Обама, який прийшов на зміну Дж. Бушу-молодшому, спочатку прагнув продовжити політику свого попередника. На початку 2009 року було зроблено заяву про те, що докладатимуться зусилля для укладення всебічної пакетної угоди з КНДР про повну денуклеаризацію. Це означало б нормалізацію двосторонніх відносин, та значну економічну допомогу з боку США [33, с. 192].

Подальші події, пов'язані з випробуваннями балістичних ракет, другим ядерним випробуванням 2009 року, висилкою міжнародних та американських інспекторів із країни, знову призвели до наростання напруженості у двосторонніх відносинах. Саме в цей період було запропоновано підхід, який Держсекретар Хілларі Клінтон позначила як «стратегічне терпіння». Суть його полягала в тому, щоб спокійно очікувати

повернення КНДР за стіл переговорів, водночас чинячи тиск на цю країну шляхом запровадження економічних санкцій та заборони продажу зброї. Політика «стратегічного терпіння» проводилася одночасно зі зміцненням альянсу між Вашингтоном, Токіо та Сеулом. Пекін, у свою чергу, прагнув не допустити до цих умов прийняття надмірно жорстких санкцій щодо Північної Кореї, що найчастіше мало негативний вплив на взаємини цих країн.

До кінця 2009 року ситуація почала поступово нормалізуватися. По перше, у серпні КНДР відвідав Б. Клінтон, після чого влада Північної Кореї звільнила двох американських журналісток, які раніше були засуджені до дванадцяти років ув'язнення в північнокорейській в'язниці. Цей крок сприйняли як акт доброї волі з боку КНДР. По-друге, у вересні-жовтні відбулися зустрічі розділених сімей РК та КНДР по лінії Червоного Хреста. Значну роль відіграли переговори представників китайської та північнокорейської політичних еліт. У результаті активних нарад між усіма учасниками шестисторонніх переговорів у грудні 2009 року спеціальний представник американського уряду з північнокорейських питань Стівен Босворт з офіційним візитом відвідав Пхеньян. На короткий проміжок часу ситуація стабілізувалася: на початку 2010 року було оголошено про те, що шестисторонні переговори поновляться.

Події 2010 року, такі як загибель південнокорейського корвету «Чхонан» та обстріл острова Йонпхендо, знову призвели до ескалації конфлікту. Наприкінці 2010 року Держдепартамент США висунув п'ять основних вимог до Північної Кореї. Виконання їх мало стати базою для відновлення шестистороннього переговорного процесу. Суть вимог полягала в наступному: припинити провокаційні дії, зняти напруженість на Корейському півострові, переглянути міжкорейські відносини, виконувати Спільну заяву від 19 вересня 2005 року про денуклеаризацію півострова та резолюцію РБ ООН про дотримання встановлених міжнародних правил. На тлі подій у Лівії у лютому-березні 2011 року північнокорейський режим не

став загострювати ситуацію на півострові, провокацій не було. Понад те, вже у березні під час неофіційних зустрічей представники навіть КНДР домовилися вирішувати двосторонні проблеми шляхом діалогу, тобто. на рівні двосторонніх контактів, від яких Вашингтон упродовж двох років відмовлявся. Очевидно, до закінчення першого президентського терміну Б. Обама з'явилася необхідність продемонструвати, що навколо ядерної програми КНДР намітився певний прогрес. І тут корисно згадати політику Дж. Буша-молодшого. Перші шість років його президентства відносини США та КНДР стрімко погіршувалися, проте останні два роки ситуація почала виправлятися, не в останню чергу завдяки злагодженим діям КНР та Сполучених Штатів [33, с. 193].

У цей же період, згідно з доповіддю ООН, у Північній Кореї загострилася ситуація із продовольством. Понад 6 млн. людей потребували продовольчої допомоги. Третина дітей віком до п'яти років страждали від недоїдання. Така ситуація була пов'язана як із природними катаклізмами, так і з наслідками введених проти КНДР санкцій. Інформація про тяжку ситуацію поширилася через міжнародні організації. США направили до КНДР спільну комісію Держдепартаменту та Агентства міжнародного розвитку США для оцінки ситуації.

У квітні 2011 року Пхеньян відвідав колишній американський президент Дж. Картер, який зіграв у 1994 році важливу роль у врегулюванні першої ядерної кризи на Корейському півострові. Він зазначив, що КНДР готова до діалогу із США та РК без попередніх умов. Наприкінці липня під час щорічної зустрічі з регіональної безпеки АСЕАН Х. Клінтон оголосила про те, що США відвідає з офіційним візитом Кім Гегван, заступник міністра закордонних справ Північної Кореї, колишній глава північнокорейської делегації на шестисторонніх переговори. Наприкінці липня 2011 року такий візит відбувся. За деякими даними, під час дводенного візиту могли бути порушені питання, що стосуються не лише поновлення шестисторонніх переговорів щодо північнокорейської ядерної проблеми, а й покращення

американо-північнокорейських відносин. Після завершення візиту Кім Гегвана влада Північної Кореї оголосила про намір відновити шестисторонні переговори з питання ядерної Програми країни. Однак липневі переговори мали лише ознайомлювальний характер, хоч і створили конструктивну базу для подальших обговорень.

Другий етап ознайомлювальних зустрічей відбувся у жовтні 2011 року у Женеві. Офіційний представник держдепартаменту США Вікторія Нуланд зробила заяву про те, що переговори не дали значного результату, але були корисні. Саме у цей проміжок часу з'явилася інформація про готовність Пхеньяна до поновлення шестисторонніх переговорів без попередніх умов. Прем'єр Адміністративної ради КНДР Чхве Енрім під час зустрічі із заступником прем'єра Держради Китаю Лі Кецяном оголосив про те, що Пхеньян готовий до виконання пунктів спільної заяви учасників шестисторонніх переговорів від 19 вересня 2005 року та ліквідації ядерної зброї на Корейському півострові.

У грудні 2011 року внаслідок переговорів у Пекіні представники США та КНДР домовилися про зупинення північнокорейської програми збагачення урану у військових цілях в обмін на постачання американського продовольства. Також на цій зустрічі обговорювалася можливість того, що Пхеньян припинить випробування балістичних ракет, відновить діалог із Сеулом та співпрацю з МАГАТЕ. Однак смерть Кім Чен Іра призупинила переговорний процес. У лютому 2012 року, коли до влади прийшов новий керівник КНДР Кім Чен Ин, відбувся третій раунд переговорів між Сполученими Штатами та Північною Кореєю у Пекіні [33, с. 194].

У результаті було підписано угоду, яка отримала назву Leap Day Agreement (Угода 29 лютого). Відповідно до нього США мали поставити до КНДР 240 тис. тонн продовольчої допомоги. У свою чергу, КНДР на період дії даних домовленостей зобов'язалася заморозити роботи з збагачення урану в Йонбені, допустити на об'єкти інспекторів МАГАТЕ, накласти мораторій на ядерні та ракетні випробування. Північнокорейська сторона було

попереджено, що у разі ракетних чи ядерних випробувань ця угода перестане діяти. Проте вже у середині березня 2012 року КНДР сповістила про запуск супутника зв'язку «Кванменсон-3», що відбудеться у квітні, що неминуче призвело б до порушення домовленостей, оскільки запуск супутника за сучасних умов практично неможливий без використання балістичних ракет. Старання КНДР увінчалися успіхом лише через вісім місяців: 12 грудня 2012 року ракета-носій «Инха-3» вивела на орбіту північнокорейський супутник. Треті ядерні випробування 12 лютого 2013 року стали ще одним викликом як усьому світовому співтовариству, так і безпосередньо Сполученим Штатам, оскільки саме за Б. Обами особлива увага приділялася проблемі ядерного нерозповсюдження. Саме цей американський президент став ініціатором проведення ядерних самітів, основною метою яких є зміцнення міжнародного співробітництва щодо забезпечення ядерної безпеки. В офіційній заяві північнокорейської сторони було вказано, що головна мета нинішнього ядерного випробування – показати крайнє обурення армії та народу бандитськими ворожими діями США.

Ескалація конфлікту на початку 2013 року досягла небувалого розмаху. З однієї сторони, була проведена ціла серія спільних американо-південнокорейських навчань (Key Resolve, Foal Eagle), в яких були задіяні бомбардувальники B-52 та B-2, винищувачі F-2 Raptor. З іншого боку, КНДР оголосила про вихід із усіх угод з Південною Кореєю, було відключено пряму лінію телефонного зв'язку, зупинено діяльність Кесонської промислової зони Пхеньян оголосив, що діятиме за законами воєнного часу. Це заява спочатку була інтерпретована неправильно і на коротку час усі новинні стрічки світу рясніли заголовками про те, що Північ оголосив війну Півдню. Знову ситуація на Корейському півострові розвивалася по вже відомому сценарієм. Знову Сполучені Штати та Північна Корея перейшли до відкритої конфронтації, скасувавши всі домовленості.

Протягом 2014 року деякі представники американського бізнесу і громадські діячі намагалися налагодити неофіційні контакти з Північною

Кореєю, але наприкінці цього року відносини між країнами знову загострилися. Цього разу приводом став скандал навколо атаки хакерів на компанію Sony Pictures, котра випустила на екран комедійний бойовик про замах на північнокорейського лідера Кім Чен Ина. Хоча прямих доказів причетності КНДР до цієї акції не було, справа дійшла до того, що США заявили про намір знову повернути Північну Корею до країн – спонсорів тероризму. Таким чином, можна констатувати, що «прорив» адміністрації Б.Обами у відносинах з КНДР виявився тимчасовим, причому як для американської, так і для північнокорейської сторони. По суті, політика Б. Обами є продовженням тієї політики, яка здійснювалася стосовно Північної Кореї перед ним [33, с. 195].

Курс зовнішньої політики Б. Обами, як показала практика його проведення, аж ніяк не у пасивному очікуванні необхідних США змін у поведінці КНДР, а нарощуванні силового, дипломатичного та фінансово-економічного тиску на цю країну, сподіваючись викликати крах існуючого там режиму» [27, с. 56].

Слід зазначити, що у відносинах між США і КНДР відсутня головне – переговорний простір, тобто. збіг кордонів, у яких конфліктуючі сторони готові вести переговори та шукати взаємоприйнятні рішення навіть за умови відходу від своїх початкових позицій. Наявність переговорного простору означає готовність сторін розглядати ситуацію як з власних позицій.

Сполучені Штати визнають на Корейському півострові лише одну державу – Республіку Корея. Північна Корея у свідомості більшості американців – ідеологічний противник і є постійною загрозою. не тільки для Сполучених Штатів, а й для всієї світової спільноти. Найбільш прийнятний варіант розвитку подій для США на Корейському півострові – це поглинання Півночі Півднем. Однак тут є свої проблеми. За оцінками американських економістів, ціна об'єднання країни може становити від 2 до 5 трлн дол. Для сучасної Південної Кореї, ВВП якої за паритету купівельної спроможності у 2013 року досяг цифри у 1 666 трлн дол., це може стати серйозним

навантаженням на економічну та політичну системи суспільства. Об'єднання в нинішніх умовах означатиме суттєве зниження всіх економічних показників, падіння економічного зростання, зниження загального рівня життя у Південній Кореї.

В умовах економічної кризи об'єднання Кореї найближчим часом може призвести до загальної дестабілізації в регіоні. Таким чином, В останні роки збереження status quo стало найбільш прийнятним варіантом розвитку подій для Сполучених Штатів. Не випадково протягом тривалий період США були одним з головних постачальників гуманітарної допомоги в КНДР. Нині перше місце належить Китаю, проте Сполучені Штати входять до першої трійки «спонсорів» північнокорейського режиму.

Вимоги, які є основними в рамках шестисторонніх переговорів, є неприйнятними для КНДР. Сьогодні, особливо після подій в Іраку та Лівії, північнокорейське керівництво не піде на згортання та демонтаж усіх ядерних програм, що позначаються аббревіатурою CVID (Complete, Verifiable and Irreversible Dismantlement – повне, перевірене та незворотне згортання). Протягом останніх років спочатку програма по збагачення плутонію, потім програма зі збагачення урану є гарантом збереження північнокорейського суверенітету та невтручання у внутрішні справи країни [33, с. 196].

У свою чергу, КНДР висуває вимоги, неприйнятні для Сполучених Штатів. Основною умовою повного, що перевіряється та незворотного згортання північнокорейської ядерної програми є гарантії з боку США про відсутність наміру нападати на Північну Корею із застосуванням ядерної чи будь-якої іншої зброї. Такі гарантії мають бути сформульовані у вигляді офіційного документа. Однак у дипломатичній практиці Сполучених Штатів не було прецедентів підписання такого роду документів, тому чекати на те, що для Північної Кореї буде зроблено виняток, не доводиться. Навіть якщо припустити, що такий документ таки буде підписано, ратифікація в Конгресі – ще одна перешкода, яка важко подолати на шляху його набуття чинності.

Політика адміністрації президента Б. Обама щодо Північної Кореї не могла бути ефективною через перелічені фактори. Тимчасові успіхи та досягнення нівелювалися новими витками напруженості та відмовами від усіх домовленостей — як це вже не раз траплялося впродовж останніх десятиліть. Політика адміністрації Дж. Буша-молодшого призвела до того, що на Півночі було створено та випробувано ядерну зброю. В період президентства Б. Обама та його політики «стратегічного терпіння» в умовах жорстких міжнародних санкцій Північна Корея досягла реальних результатів у розробці уранової програми. Для зміни нинішнього стану потрібен радикальний перегляд американської політики щодо Корейського півострова. Наразі адміністрація Б. Обама не продемонструвала здатності до таких змін, тим більше у ситуації, коли більшість і в Сенаті, і в палаті представників перейшло до республіканців. Оскільки республіканська партія займає стосовно КНДР ще більше жорстку позицію, поліпшення відносин між США та Північною Кореєю найближчими роками очікувати не доводиться [33, с. 197].

У 2018 році Трамп і Кім Чен Ин провели в Сінгапурі перший в історії саміт США та КНДР. У вересні 2018 року на саміті у Пхеньяні президент КНДР Кім Чен Ин та президент Республіки Корея Мун Чже Ін підписали Спільну декларацію, що містить заходи щодо досягнення миру та безпеки на Корейському півострові. Керівництво КНДР обіцяло призупинити ядерні випробування та запуски міжконтинентальних балістичних ракет, а в травні повідомило про закриття ядерного полігону в Пхунгері та демонтаж полігонів в Іхарі та Сохе. Фахівці МАГАТЕ можуть спостерігати за цими процесами виключно за допомогою супутників. Отримані таким чином дані свідчать, що КНДР продовжує експлуатувати об'єкт зі збагачення урану в Йонбені, виробляє плутоній і проводить дослідження в радіохімічній лабораторії [2].

3.3. Політика США з денуклеаризації Корейського півострова

Сполучені Штани різко виступають проти ядерної програми КНДР, засуджують саме існування режиму Кім Чен Ина. США та Північна Корея не мають дипломатичних відносин. Інтереси США в КНДР представляє Шведське посольство, яке надає деякі консульські послуги громадянам США. У США існують посади Спеціального представника з Північної Кореї та Спеціального представника з питань прав людини в КНДР [13].

Північна Корея не має посольства, яке представляло б інтереси країни в США. Офіційне представництво Північної Кореї США обмежується місією КНДР в ООН. Є лише дві міжнародні організації, в яких Північна Корея та США складаються разом: Організація Об'єднаних Націй та Регіональний форум АСЕАН (Асоціація Країн Південно-Східної Азії) [47, с. 58].

Ще 1956 року КНДР підписала з Радянським Союзом угоду про науково-технічне співробітництво у галузі ядерних досліджень, і невдовзі після цього північнокорейські студенти, практиканти та вчені стали регулярно з'являтися у Дубненському Об'єднаному інституті ядерних досліджень. З іншого боку, на керівництво КНДР спробувала Південна Корея створити власну ядерну зброю. Роботи над південнокорейським ядерним проектом було зупинено наприкінці 1970-х років внаслідок активного втручання Сполучених Штатів, але сам факт робіт був відомий у Пхеньяні.

Перша північнокорейська ядерна криза завершилася, коли в 1994 року у Женеві була підписана т. зв. Рамкова угода. Вона передбачала будівництво на території Північної Кореї двох ядерних реакторів на легкій воді. Будівництво реакторів брав на себе спеціально створений із цією метою міжнародний консорціум KEDO, у фінансуванні якого вирішальну роль відігравали Південна Корея, Японія та США. Відповідно до умов Рамкової угоди, до завершення будівництва реакторів Північна Корея мала регулярно отримувати від KEDO безкоштовні поставки сирої нафти в обсязі 500 тис. тонн на рік.

На тлі ядерної програми Пхеньян мав нагоду вирішувати питання продовольчої безпеки країни. За даними WFP протягом 1996–2011 років з 11,8 млн. тонн безкоштовної продовольчої допомоги формально дружній Китай поставив лише чверть – 3 млн. тонн. Іншими головними постачальниками безкоштовного продовольства були «ворожі» США (2,4 млн. тонн), Японія (0,9 млн. тонн) та Південна Корея (3,1 млн. тонн).

Як стверджує професор Університету Кунмін (м. Сеул) О. М. Ланьков, 9 жовтня 2006 року сейсмічні станції у всьому світі зареєстрували підземний поштовх, центр якого знаходився поблизу селища Пунге-рі в північнокорейській провінції Північна Хамген. Це було перше випробування ядерного заряду [49, с. 61].

3 лютого 2007 року було підписано угоду в рамках шестисторонніх переговорів між Сполученими Штатами, двома Кореями, Японією, Китаєм і Росією, в якому проголошувалась мета – шлях до без'ядерного Корейського півострова. У ньому також були намічені кроки по нормалізації політичних відносин з Пхеньяном, заміні Угоди про перемир'я в Кореї мирним договором і створення регіональної структури світу для Північно-Східної Азії.

В обмін на суттєву допомогу Північна Корея погодилася закрити ядерний об'єкт у Йонбені. Сполучені Штати також погодилися розпочати обговорення питання про нормалізацію відносин з Північною Кореєю і розпочати процес виключення Північної Кореї зі списку державних спонсорів тероризму. Реалізація цієї угоди досі була успішною, оскільки головний переговорник США Крістофер Р. Хілл заявив, що Північна Корея виконала свої зобов'язання.

США виступає різко проти як ядерної програми КНДР, а й проти самого існування авторитарного північнокорейського режиму. США ніколи не підтримували наявність у КНДР ядерної зброї та постійно виступають за повну денуклеаризацію півострова. Широка мережа військових баз і армія американських солдатів зараз навряд чи виконують оборонну роль. Їх

головне призначення – показати міць і можливості США, а також їх готовність завдати удару, якщо Північна Корея (або будь-яка інша країна регіону) зважитися на будь-якого виду провокацію [47, с. 59].

Незважаючи на зусилля ряду держав, точні розміри північнокорейського ядерного арсеналу невідомі, за оцінками провідних американських експертів, на початок 2016 року у розпорядженні КНДР імовірно знаходилося від 20 до 40 кг збройового плутонію (достатньо для виготовлення 4–8 ядерних зарядів) та від 200 до 450 кг збагаченого урану (достатньо для 10–25 зарядів). Продуктивність оцінювалася в 6 кг плутонію і 150 кг урану на рік-тобто щорічно кількість зарядів збільшується на 8–10 одиниць.

Коли КНДР провів чергове ядерне випробування (6 січня 2016 р.) та запустив супутника (7 лютого 2016 р.), регіональна політична ситуація змінилася.

І це призвело до підвищення уваги світової спільноти до Корейського півострова. Як зазначає професор МДІМВ Г. Д. Толора, авантюристичні кроки північнокорейського керівництва вплинули на позиції всіх основних акторів. Це стало своєрідною точкою біфуркації, яка започаткувала формування нового геополітичного ландшафту на півострові. Змінилася зміна взаємодії залучених до корейської ситуації центрів сили. Рада Безпеки ООН ввела безпрецедентно жорсткі санкції: резолюція РБ ООН 2270 забороняє експорт з Північної Кореї вугілля, залізняку, золота, титану, ванадія, і рідкісноземельних мінералів, що становить значну частину експортних надходжень, вводить огляд вантажів в і з КНД від світової фінансової систем. Разом з односторонніми заходами США, Південної Кореї та Японії це може вплинути на північнокорейську економіку, але навряд чи змусити Пхеньян відмовитися від ядерної та ракетної програми.

Такі провідні держави, як КНР і РФ, однозначно не підтримують ядерну програму Північної Кореї. Бо це мають зовсім небажані політичні та геополітичні наслідки не лише у регіоні, а й у світі.

За оцінкою російських учених, кількість ядерних боєзарядів КНДР може становити близько 20 боєголовок, а наявність матеріалів для виробництва нових дозволяє виготовити ще 60. Ця кількість боєзарядів забезпечує завдання ракетно-ядерного удару по об'єктах на території Південної Кореї та Японії. Виготовлення нових зразків ракет, у тому числі міжконтинентальних балістичних ракет (МРБ) із дальністю від 10 до 13 тис. км, дозволить Північній Кореї завдавати ударів і по континентальній території США [49, с. 61].

Найгірші очікування світової спільноти підтвердилися ракетно-ядерним випробуванням у КНДР у 2017 році. Усього було виконано понад 20 пусків ракет різного типу. Зокрема 4 та 28 липня було проведено успішні випробування міжконтинентальної балістичної ракети (МБР) «Хвасон-14». Крім того, 28 серпня та 15 вересня з району Сунан (22 км на північний захід від м. Пхеньян) було здійснено пуски БР середньої дальності «Хвасон-12» в акваторію Тихого океану на дальність близько 2700 та 3700 км відповідно. У рамках створення ядерної зброї 3 вересня 2017 року Пхеньян провів шосте підземне випробування ядерного вибухового пристрою. Його потужність становила 80–100 кг [49, с. 62].

11 вересня 2017 року було прийнято резолюцію Ради Безпеки ООН 2375 (2017) про введення додаткових санкцій проти Північної Кореї, що обмежувала експортні та імпорتنі можливості Пхеньяну [3]. Причиною жорсткості тиску щодо КНДР стали заяви північнокорейської сторони про успіх проведення безпрецедентного за своєю потужністю підземного випробування водневого боєзаряду для міжконтинентальної балістичної ракети на території КНДР 3 вересня 2017 року. Це шості за рахунком ядерні випробування Корейської Народно-Демократичної Республіки, незабаром після яких Центральне телеграфне агентство Північної Кореї – офіційне новинне агентство КНДР – «розмістило інформацію про те, що країна розробила нову компактну водневу боєголовку, яку можна розмістити на міжконтинентальних балістичних ракетах». У ніч на 29 листопада 2017 року

Північна Корея провела нове випробування міжконтинентальної балістичної ракети «Хвасон-15» – найпотужнішої балістичної ракети КНДР. Ракета впала у винятковій економічній зоні Японії за 250 кілометрів від префектури Аоморі, не завдавши шкоди морським і повітряним судам.

Санкційний тиск на КНДР, одностайно підтриманий світовим співтовариством, засноване на уявленні про необхідність позбавити Північну Корею коштів у реалізації ракетно-ядерної програми. За словами постійного представника США в ООН Ніккі Хейлі, санкції «знижують обсяг торгівлі [КНДР] на 90 %, постачання нафтопродуктів – на 30 %. Санкції змушують їх [КНДР] затягнути пояси». Водночас очевидно, що посилення військово-політичної конфронтації призводить до зростання міжнародної напруженості та відсуває ймовірність дипломатичного вирішення проблем Корейського півострова. Найзначніший вплив, як і раніше, на посилення військово-політичної конфронтації з КНДР здійснюється з боку США та їх союзників у Північно-Східній Азії [18, с. 69].

Ядерний конфлікт між КНДР і США, що дотримуються жорсткої зовнішньої політичної парадигми, що періодично загрожує переростанням у відкрите військове протистояння, яке на сьогоднішній день підійшло до загрозової межі. Проте експерти всього світу, як і раніше, впевнені в дипломатичному вирішенні конфлікту.

Той факт, що Сполучені Штати Америки особливо стурбувалися проблемою КНДР у середині 2017 року, не можна вважати випадковістю, оскільки саме в цей період США втрачають позиції в сирійському конфлікті. Після того, як стало відомо, що США не в змозі врегулювати сирійський конфлікт, настала негласна негативна реакція світової спільноти. Білий дім втратив в очах світової спільноти статус «світового жандарма», який передбачав здатність Сполучених Штатів врегулювати будь-який конфлікт. Дональд Трамп намагався відновити цей статус шляхом привернення уваги світової спільноти до ситуації на Корейському півострові Заява Д. Трампа про кінець політики «стратегічного терпіння» змінила ситуацію в Азіатсько-

Тихоокеанському регіоні, наслідком чого стала очевидна криза північнокорейської ядерної проблеми у квітні 2017 року.

Під час цієї кризи відбувся обмін численними погрозами, проведення різних показових випробувань та спільних навчань. США та КНДР зайняли, здавалося б, непримиренні позиції, проте обидві сторони уникають між собою прямого збройного конфлікту [18, с. 70].

В умовах тиску з боку США та загрози знищення ідеологія самобутності знову стає вирішальним фактором у формуванні зовнішньої політики КНДР, будучи певним захистом від зовнішнього впливу. Сучасна північнокорейська політика конфронтації, що має глибоке коріння, заснована насамперед на примусі до діалогу.

Визнання КНДР ядерною державою створить прецедент для інших країн – можливість закріплення статусу ядерної держави за державами, що володіють необхідними технологіями для розробки ядерних озброєнь (Іран, Ізраїль, Індія, Пакистан). У зв'язку з цим простежується паралель з іншими країнами «вісі зла» – Лівією, Сирією, Іраном. Якщо подивитись на історію розвитку цих країн, можна помітити певну тенденцію. Лівія та Іран робили спроби з розробки ядерної зброї, проте внаслідок тиску світової спільноти та США, зокрема, Лівія відмовився від ядерної програми, а Іран заморозив свою ядерну програму. Сирія розробляла свою ядерну програму з мирною метою до 2008 року. В результаті, це відбилося на стабільності та добробуті держав: Лівія – загрузла у громадянській війні з 2011 року, Сирія – з 2015 року, а Іран перебуває під тиском санкцій та несхваленням світової спільноти, намагаючись зберігати стабільність всередині країни. Як можна помітити, тенденція полягає в тому, що країни, що розробляють ядерну програму, здатні надавати більший вплив на світове співтовариство. Північна Корея, зокрема її лідер Кім Чен Ин, не міг не врахувати цього під час проведення своєї внутрішньої та зовнішньої політики.

Необхідно відзначити той факт, що пік напруженості у відносинах між США та КНДР припадає на липень-вересень 2017 року, коли Північна Корея

провела випробування балістичної ракети, а у ЗМІ з'явилися повідомлення про два випробування ракет дальністю до 10 000 км, здатних вразити не тільки американські бази на острові Гуам в Тихому океані, але і західне узбережжя Сполучених Штатів. Після падіння 29 листопада балістичної ракети «Хвасон-15» у винятковій економічній зоні Японії північнокорейська сторона заявила, що ракета КНДР може вразити цілі по всій території США [18, с. 72].

Проте, за заявою заступника голови департаменту аналізу ризиків країни в Азіатсько-тихоокеанському регіоні міжнародної експертної компанії IHS Markit Елісон Еванс, запуск КНДР чергової ракети не несе загрози для США та Японії, а лише покликаний продемонструвати намір Пхеньяну продовжити розробку ракет, здатних нести ядерну зброю [18, с. 73].

Головними акторами, сильними сторонами, здатними впливати на прийняття рішень КНДР, вважаємо, є навіть КНР. Ці дві країни здатні здійснити великий вплив в економічному плані, шляхом застосування санкцій. США, чинячи тиск на інші держави, які співпрацюють з КНДР, також можуть значно вплинути економіку КНДР. Китай, у свою чергу, маючи дуже великі економічні зв'язки з КНДР, зі свого боку, також здатний закрити торгові канали із цією державою [18, с. 75].

Тим не менш, президент США Дональд Трамп заявив, що потепління в двосторонніх відносинах між РК та КНДР є результатом жорсткої політики США щодо КНДР. Цю заяву Д. Трамп зробив на тлі новин про тому, що представники Сеула та Пхеньяна провели 3 січня телефонну розмову, а глава КНДР Кім Чен Ин дав згоду відновити діалог на високому рівні, що позитивно оцінили південнокорейські сусіди.

З погляду КНДР, США не повинні втручатися в їх двосторонні відносини з Південною Кореєю. Сполучені Штати не згодні з цією позицією та, виступаючи як «миротворець», намагатимуться особисто брати участь у процесі переговорів. На підтвердження цього є спроба показати всьому світу свою провідну роль у налагодженні діалогу між Північною та Південною

Кореєю. З іншого боку, США стурбовані відновленням двостороннього діалогу, тому США направили запит командуванню Морських сил самооборони Японії про патрулювання Жовтого та Японського морів з метою виявлення можливих порушень санкційного режиму з боку КНДР та, можливо, інших країн. Зокрема, йдеться про виявлення випадків перекачування нафти у відкритому морі з іноземних танкерів на судна КНДР [18, с. 77].

В той же час на зустрічі в Сінгапурі в червні 2018 року президент Дональд Трамп і північнокорейський лідер Кім Чен Ин виступили із спільною заявою, в якій говорилося, що Північ «зобов'язується домагатися повної денуклеаризації Корейського півострова». Але з того часу стало ясно, що Вашингтон і Пхеньян не погоджуються з визначенням «денуклеаризація».

Згідно з оцінками командувача американських і союзних сил у Південній Кореї генерал армії Роберт Абрамс «робота Північної Кореї над ядерною зброєю та ракетами «несумісна» з її заявленим наміром рухатися в напрямку ядерного роззброєння на Корейському півострові» [47, с. 60].

Таким чином, роль Північної Кореї щодо участі Корейського півострова велика. Після довгих років стану конфлікту на півострові, останніми роками ситуація почала змінюватися на краще: відбулися переговори вищого керівника КНДР Кім Чен Ина з президентом Республіки Корея Мун Чже Ином, президентом США Дональдом Трампом, головою КНР Сі Цзіньпіном. Що стосується ядерної програми Північної Кореї, то слід зазначити, що держава вже позиціонує себе як ядерна держава не будучи членом ядерного клубу, а це у свою чергу створити в регіоні ефекту доміно за участю інших держав регіону.

Отже, американсько-південнокорейський союз є одним з ключових чинників системи безпеки в регіоні. Альянс можна оцінити, як один з найуспішніших, що сприяв збереженню миру і стабільності на півострові, забезпечив безпеку РК, допоміг досягнути їй економічного і демократичного розвитку. Водночас, американська військова присутність дозволяє США

впливати на внутрішню й зовнішню політику РК і породжує певні проблеми всередині країни.

«Північнокорейські інтереси» США спрямовані на ядерне роззброєння КНДР, досягнення економічного співробітництва з країною. В цьому напрямі США використовують військове залякування, економічний тиск, в тому числі і надання гуманітарної допомоги.

Проте, основний напрям зовнішньої політики США щодо Корейського півострову полягають у його денуклеаризації. Основні здобутки після кількох криз було досягнуто у 2018 році: переговори США, КНД, РК та КНР, згода Північної Кореї працювати у напрямі денуклеаризації. Проте, країнам ще належить провести низку переговорів по досягненню спільних домовленостей, однакового розуміння понять та процесів зменшення ядерної зброї на півострові.

ВИСНОВКИ

Ключовим питанням для Північно-Східної Азії є вирішення корейської проблеми, що багато в чому залежить від співвідношення глобальних та регіональних чинників. Корейська проблема у вузькому сенсі – це міжкорейський конфлікт для вирішення якого потрібно його міжнародно-правове врегулювання, в широкому сенсі – це сукупність пов'язаних з Кореєю міжнародно-політичних питань.

Всі великі держави, такі Китай, Росія, Японія, США є зацікавленими країнами і грають важливу роль у рішенні корейської проблеми. Однак, ключовим гравцем у вирішенні «корейської проблеми» є США.

Науковий доробок вивчення зовнішньої політики США по відношенню до «корейського питання» представлений роботами вітчизняних науковців, істориків Російської Федерації та США. Окремі роботи присвячені певним періодам відносин США, РК та КНДР, або окремим питанням таким, як денуклеаризація Корейського півострова, об'єднання двох Кореї, економічне співробітництво США, РК та КНДР, способи впливу США на РК та КНДР та інші. Проте, на сьогодні немає комплексного дослідження зовнішньої політики США по відношенню до «корейського питання» протягом 2001–2018 років.

Дослідження ґрунтується на значній джерельній базі, яка представлена договорами між США та Кореєю, інавгураційними промовами президентів США та РК, виступами президентів Сполучених Штатів на Генеральній Асамблеї ООН, резолюціях ООН та джерелах особового походження.

Зацікавленість США Кореєю вперше була помічена ще у 60-х роках XIX століття. Особливого значення вона набула під час Другої світової війни, внаслідок якої Корея опинилася розділеною на дві частини, що спричинило її розкол, який триває досі, тобто вже понад півстоліття.

США надавали великого значення Кореї в якості свого плацдарму, адже якщо мати на Корейському півострові аеродроми для базування

тактичної авіації, то з військової точки зору це означає, що всі райони Далекого Сходу виявляться в радіусі її дії. Тому, дійсно, Корея була дуже важливою у військово-стратегічному плані.

Штучний поділ країнами-переможницями в 1945 році єдиної Кореї на дві держави супроводжувався не тільки формуванням біполярної системи на Корейському півострові, а й кровопролитною громадянською війною 1950–1953 рр. Це призвело до того, що уряди Півночі та Півдня в наступні роки стали розглядати заходи щодо забезпечення національної безпеки, вжиті іншою стороною, як головну загрозу для власного існування. І лише дозволена США політика «сонячного тепла» дозволила налагодити економічну співпрацю між двома країнами.

Основні вектори «азійської» зовнішньої політики США в другій половині ХХ століття були спрямовані на нерозповсюдження комуністичного впливу в країнах АТР, що забезпечувалося двосторонніми угодами США з країнами регіону. Протягом всього часу американський уряд намагався розширити військову присутність в АТР, а наприкінці століття розширити за рахунок азійських країн ринки збуту.

Азійська криза спричинила серйозні стратегічні зрушення і започаткувала новий етап регіональної інтеграції у Східній Азії (липень 1997 – грудень 2001 р.) – від початку Азійської кризи до прийняття Китаю до ВТО. Під впливом Азійської кризи проблеми традиційної безпеки тимчасово втратили своє значення, поступившись проблемам фінансової та економічної безпеки. Криза посилила розуміння взаємозалежності східноазійських економік, сприяла переходу регіональної інтеграції на новий рівень, призвела до суттєвих змін у діяльності багатосторонніх форумів і визначила основні тенденції регіональних процесів на початку ХХІ століття.

Азійська економічна криза значно вплинула на падіння авторитету США серед країн АТР та на Корейському півострові. Частина країн АТР саме в американській політиці вбачала причини цієї кризи. Тому США довелося

докладати зусиль щодо відновлення свого авторитету та його укріплення шляхом перемовин з КНДР.

Республіка Корея у другій половині ХХ століття виконувала роль одного із ключових елементів, створеної США системи стримування комунізму в Азії. Відносини США і РК поступово склалися у систему взаємозалежності, що визначалася, з одного боку, американськими військово-політичними гарантіями безпеки РК (згідно Договору про взаємну оборону від 1953 р.), з іншого боку – широким торгово-економічним обміном.

Американсько-південнокорейський союз є одним з ключових чинників системи безпеки в регіоні. Альянс можна оцінити, як один з найуспішніших, що сприяв збереженню миру і стабільності на півострові, забезпечив безпеку РК, допоміг досягнути їй економічного і демократичного розвитку. Водночас, американська військова присутність дозволяє США впливати на внутрішню й зовнішню політику РК і породжує певні проблеми всередині країни.

«Північнокорейські інтереси» США спрямовані на ядерне роззброєння КНДР, досягнення економічного співробітництва з країною. В цьому напрямі США використовують військове залякування, економічний тиск, в тому числі і надання гуманітарної допомоги. Пік напруженості у відносинах між США та КНДР припадає на липень-вересень 2017 року, коли Північна Корея провела випробування балістичної ракети.

Саме тому основний напрям зовнішньої політики США щодо Корейського півострову полягають у його денуклеаризації. Основні здобутки після кількох криз було досягнуто у 2018 році: переговори США, КНД, РК та КНР, згода Північної Кореї працювати у напрямі денуклеаризації. Проте, країнам ще належить провести низку переговорів по досягненню спільних домовленостей, однакового розуміння понять та процесів зменшення ядерної зброї на півострові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела:

1. Гейн М. Японский дневник / перев. И. Боронос, Д. Кунина, Н. Лосева. Москва : Издательство иностранной литературы, 1952. 564с.
2. Глава ООН приветствовал договоренность о возобновлении рабочего диалога между КНДР и США. URL: <https://news.un.org/ru/story/2019/06/1358502> (дата звернення: 10.11.2021).
3. Инаугурационная речь президента РК Ли Мён Бака. URL: <http://www.infokorea.ru/articles/detail.php?ID=1491> (дата звернення: 19.11.2021).
4. Организация Объединенных Наций. Совет Безопасности. Резолюция, принятая Советом Безопасности на его 8042-м заседании 11 сентября 2017 года. /RES/2375 (2017). URL: http://www.cbr.ru/today/anti_legalisation/un/res_2375.pdf (дата звернення: 10.11.2021).
5. США і Південна Корея повідомили в неділю про відкладення спільних військових навчань. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/5169692.html> (дата звернення: 19.11.2021).
6. Address by Harry S. Truman, 1949. URL: <http://www.inaugural.senate.gov/swearing-in/address/address-by-harry-s-truman-1949> (дата звернення: 10.11.2021).
7. Bush George W. Address to the United Nations General Assembly, September 12, 2002. URL : [https:// georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/09/20020912-1.html](https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/09/20020912-1.html) (дата звернення: 11.10.2021).
8. Forbes 2017 Global 2000 individual company profiles, Example of top Korean company compiled for this study: Samsung Electronics. URL: <https://www.forbes.com/companies/samsung-electronics/> (дата звернення: 19.11.2021).

9. Joint vision for the alliance of the USA and RK. 16.06.2009. URL: http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Joint-vision-for-the-alliance-of-the-United-States-of-America-and-the-Republic-of-Korea (дата звернення: 10.11.2021).
10. Remarks by President Obama to the United Nations General Assembly. URL: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/09/28/remarks-president-obama-united-nations-general-assembly> (дата звернення: 10.11.2021).
11. Sustaining Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense. Washington, 2012. January. *The New York Times*. 01.06.2012. URL: <http://graphics8.nytimes.com/packages/pdf/us/20120106-PENTAGON.PDF> (дата звернення: 10.11.2021).
12. The 1882 US and Korea Treaty: Draft and Final Versions. URL: <http://www.instrok.org/instrok/resources/Draft%20and%20Final%20Versions.pdf> (дата звернення: 10.11.2021).
13. U.S. Department of State: Bureau of East Asian and Pacific affairs. U.S. relations with North Korea: Fact Sheet. June 17 2019. URL: <https://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2792.htm> (дата звернення 10.11.2021).

Література:

Наукові монографії та статті:

14. Андропова И. В., Дюжева Н. В., Андронов К. А. Внешнеторговые отношения Республики Корея и США в условиях развития интеграционных процессов. *Вестник РУДН*. Серия: Экономика. 2020. Т. 28. № 4. С. 826–841.
15. Асмолов К. В. Корейская политическая культура : Традиции и трансформация. Москва : ИДВ РАН, 2009. 484 с.
16. Баранова Н. Східна Азія у доктринальних засадах тихоокеанської політики США (кінець 1990-х – 2000-і рр.). *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2002. Вип. 36. Ч. II. С. 76–78.

17. Братерский М. В. США и проблемные страны Азии: обоснование, выработка и реализация политики в 1990–2005 гг. Москва : Моск. обществ.научн. фонд : Ин-т США и Канады РАН, 2005. 240 с.
18. Вознесенский В. Е., Котляр Н. В., Федорин В. Н. Диалог на равных с КНДР как решение проблемы корейского полуострова. *Территория новых возможностей. Вестник Владивостокского государственного университета экономики и сервиса*. 2018. Т. 10. № 1. С. 68–83.
19. Головченко В. Американсько-китайські взаємини й формування поліцентричної системи міжнародних відносин. *США і світ: XXI століття*. Колективна монографія пам'яті Є. Камінського. Київ, 2012. 557 с.
20. Гончар Б., Гончар Ю. Концепція американського світового лідерства у зовнішній політиці Б. Обами. *США і світ: XXI століття*. Колективна монографія пам'яті Є. Камінського. Київ, 2012. 557 с.
21. Городня Н. Азійсько-тихоокеанська політика адміністрації Б. Обами. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2012. № 6 (241). С. 17–24.
22. Городня Н. Д. Східна Азія у зовнішній політиці США (1989–2013 рр.) : монографія. Київ : Принт-Сервіс, 2014. 526 с.
23. Городня Н. Еволюція американсько-китайських відносин в перше пост-біполярне десятиліття. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Історія. 2011. № 108. С. 7–10.
24. Городня Н. Еволюція політики США в Південно-Східній Азії в постбіполярний період. *Проблеми міжнародних відносин*. 2011. № 2. С. 89–105
25. Дужа І. А. Еволюція політики США в Азійсько-Тихоокеанському регіоні: монографія. Біла Церква: ДНВЗ «БНАУ», 2018. 198 с.
26. Евсеев В. Ракетно-ядерный щит двух «изгоев». *Независимое военное обозрение*. 14 фев. 2009. С. 3–5.

27. Жебин А. КНДР: несменяемый вектор. *Проблемы Дальнего Востока*. 2014. № 3. С. 46–66.
28. Жигайло В.М. Доктринальні засади зовнішньої політики Дж. В. Буша. URL: http://politicus.od.ua/4_2019/12.pdf (дата звернення: 19.11.2021).
29. Клавдиенко Ю.С. Эскалация конфликта на Корейском полуострове в начале XXI в. *Электронный научный журнал «Архонт»*. Вып. 3. 2017. С. 8–12.
30. Корейский вопрос и американские войска в Южной Корее. *Корея, Пхеньян*. 2003. 117 с.
31. Курнишова Ю. Америко-китайське суперництво на сучасному етапі: тенденції та особливості. *Стратегічні пріоритети*. 2009. № 2. С. 257–265.
32. Ланьков А. Китай и Корея – анализ взаимодействий. URL: <https://polit.ru/article/2020/05/15/qalankov/> (дата звернення: 15.11.2021).
33. Ланцова И. С. Проблемы управления межкорейским конфликтом после окончания холодной войны во внешней политике США и Республики Корея. *Вестник СПбГУ*. Сер. 6. 2012. Вып. 3. С. 110–116.
34. Ланцова И. С. Политика США по отношению к Северной Корее: конец XX – начало XXI в. *ПОЛИТЭКС*. 2014. Том 10. № 4. С. 185–198.
35. Мазур О. Геополітичний чинник зовнішньополітичної стратегії США: теоретико-прикладний аспект. *Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство*. Ч. 2: зб. матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15.05.2015) Львів : Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка, 2015. С. 63–70.
36. Мишин В. Ю., Болдырев В. Е. Корейский полуостров: проблемы ядерной безопасности и их влияние на экономическую интеграцию. *Ойкумена*. 2015. № 2. С. 121–127.
37. Питльована Л. Ю. Зовнішня політика США зламу XIX – початку XX століття в американському повоєнному історіографічному дискурсі:

- основні ідеї та проблеми. *Військово-науковий вісник Академії Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного*. 2013. №20. С. 253-254.
38. Погорєлова І. Сучасні американсько-південнокорейські відносини: політико-військовий аспект. *Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство*. Ч. 2: зб. матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15.05.2015) / упоряд. Калитчак Р. Г., Зазуляк З. М. Львів : Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка, 2015. С. 230–238.
39. Погорєлова І. Сучасні американсько-південнокорейські відносини: політико-військовий аспект. *Міжнародні відносини*. Серія «Політичні науки». 2015. № 6. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2553/2262 (дата звернення: 18.10.2021).
40. Погорська І., Лакішик Д. Зовнішня політика адміністрації Б. Обами в контексті американського глобального лідерства. *Проблеми міжнародних відносин*. 2011. № 2. С. 179–192.
41. Потехін О.В. Витоки формування американської доктрини ядерного нерозповсюдження. *Політичні проблеми міжнародної безпеки у сфері протидії розповсюдженню ядерної зброї (кін. XX - поч. XXI ст.): монографія* (ел. вид.) / за ред. Кудряченка А.І., Потехіна О.В. Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2019. С. 74-78.
42. Потехін О.В. Проблеми реалізації політики ядерного стримування. *Політичні проблеми міжнародної безпеки у сфері протидії розповсюдженню ядерної зброї (кін. XX - поч. XXI ст.): монографія* (ел. вид.) / за ред. Кудряченка А.І., Потехіна О.В. Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2019. С. 118-132.
43. Пронь С. Нова «модель безпеки» в азійсько-тихоокеанському регіоні та американсько-японські відносини. *Дослідження світової політики*. 2003. Вип. 22. С. 190–196.

- 44.Пронь С. Японія – США – Росія: співробітництво та суперництво в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. 1951–2007 роки. Миколаїв : Видавництво Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили, 2003. 244 с.
- 45.Таран М. Новий зміст «старих» проблем (Американсько-китайські відносини). *Політика і час*. 2003. № 8. С. 76–82.
- 46.Фархетдинова Э. Т. Двусторонние отношения Республики Корея и США в экономической сфере на современном этапе. *Казанский вестник молодых ученых*. Политические науки 2019. Том 3. № 1 (9). С. 135–146.
- 47.Хлопов О.А. Влияние и политика США по ядерной проблеме Корейского полуострова. *«Colloquium-journal»*. 2019. № 8(32). С. 58–61.
- 48.Цветков Г. Н. СССР и США: отношения, влияющие на судьбы мира. Киев : Вища школа, 1988. 272 с.
- 49.Шарапов А. А. Геополитические процессы на Корейском полуострове. *Восточно Европейский Научный Журнал*. 2020. Вып. 57, Т. 5. С. 60–63.
- 50.Шевчук О. Китай між США і Росією: геостратегічні відносини. Миколаїв : Іліон, 2008. 448с.
- 51.Шевчук О. Система безпеки Азійсько-Тихоокеанського регіону: фактори формування і тенденції розвитку. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. 200 с.
- 52.Шергін С. О. Тихоокеанська стратегія Вашингтона: від Клінтона до Обама. *Дослідження світової політики*. 2011. Вип. 4 (57). С. 28–36.
- 53.Ярошинская А. Боевой атом чучхе: история повторяется. *Росбалт.RU*. 1 мая 2009. С. 8.
- 54.Crapol E. James G. Blaine: Architect of Empire (Biographies in American Foreign Policy, № 4 / Edward P. Crapol. Wilmington, DE.: Scholarly Resources, 2000. 166 p.
- 55.Drennan, William M. Prospects and Implications of Korean Unification. URL: <http://cryptome.hope-tindall.net/korea-union.htm> (дата звернення: 18.10.2021).

56. Eberstadt N., Ellings, J. R. *Korea's Future and the Great Powers*. Seattle: University of Washington Press with the National Bureau of Asian Research, 2001. 384 p.
57. Fitzpatrick M. T. Why Japan and the United States Will Welcome Korean Unification. *Korea and world affairs*. Seoul. 1991. Vol.15, №. 3. P. 415–441.
58. Haass R. The Restoration Doctrine. *American Interest*. 2012. Jan-Feb. Vol. VII, № 3. P. 48–56.
59. Harrison S. S. *Korean Endgame: A Strategy for Reunification and the U.S. Disengagement*. Princeton, 2002. 448 p.
60. Hart-Landsberg M. *Korea: Division, Reunification, & U.S. Foreign Policy*. Monthly Review Press, 1998. 266 p.
61. Pollack Jonathan D., Lee Chung Min. *Preparing for Korean Unification: Scenarios and Implications*. Santa Monica: Rand Corp., 1999. 118 p. URL: http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/2007/MR1040.pdf/ (дата звернення: 19.11.2021).
62. Robinson M. E. *Korea's Twentieth-Century Odyssey: a short history*. Honolulu, 2007. P. 188.